

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

9-Май

Гъалибилин
юг мубаракфай!

1920-йисалай акъатзава

N 19 (10872) хемис 9-май, 2019-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Ватанди Игитрал дамахзава

ЧИ МУХБИР

Ватандин Чехи дяведин йисара лезги халъкин векилри гъалибвал мукъва авуник къетъен пай кутуна. Абурукай женера тафаватлу хайи вад къеъалдиз Со-ветрин Союздин Игитлагъай тъвар гана. Къе чна мад сеферда абурун тъвара, къеъалвилер рикел хизва. Гъайфхъи, мектебра келзаяв аялрилай гатлунна, гзафбуруз, мисал яз, Эсед Салигъован, Валентин Эмирован женгерин рекъерикай са малуматни чизвач. Икъ хъун дъуз туш. Акъалтзавай несилаш гъахътин игитрин чешнейрал тербияламишна кланда. Чаз ислягъ умуъур багъишай баркаллу рух-валяр рикелай алудна виже къведач. Абур чи риклер эбеди яз амуъкда.

Къейдийин хъи, лезги халъкинъ Ватандин Чехи дяведин вад Игитдилай гъейри, мад пуд Игит ава. Абурукай сад Афганистандин дяведин иширакчи, Советрин Союздин Игит Абас Исрафилов ва Россиядян Федерациидян Игиттар Радим Халиковни Зейнудин Батманов я. И сеферда чна Ватандин Чехи дяведин иширакчияр хайи Игитрин - Араз Алиеван, Гъасрет Алиеван, Мирзе Велиеван, Эсед Салигъован ва Валентин Эмирован къеъалвилерикай ихтилатда.

Араз Къазимегъамедович АЛИЕВ (1922-йисан 23-иулдиз дидедиз хъана, 1984-йисан 22-ноябрдиз рагметдиз фена. Адан ери-бине Къурагъ райондин Цилингрин хъуръяр я. Тамам тушир юкъван образование къаңчур ада дяведилай вилик Астрахандин гимияр ремонтдай карханада слесарвиле къвалах.

Яру Армиядин жергейриз 1943-йисан январдиз эвер гана, 1944-йисан июндилай ам Ватандин Чехи дяведин фронтра хъана. Гвардиядин красноармеец А.К.Алиев 1944-йисан 21-иондиз, Свирь вацлай женигинъerekatтар къиле тухундади элячъдайлла, иллаки тафаватлу хъана. Гъа чавуз Советрин Карелия душмандикай азад авунин макъсаддалди Свирдинни Петрозаводскдин операция тухунив этчнай. Гъа юкъуз комсомол А.К.Алиев, вацлай элячъиз алахънавай аскеррин къалубдиз гъанвай аюхар авай 10 пультведикай сада аваз, душмандин гульле гудай яракъар даддламишнавай чаякай тайнарунин мураддалди Лодейное Полье шеъердин сергъятра вацлай элячъина. Пультведикай душмандин гуллэйри са шумуд чқадилай тъеквендар акъуднайтлани, Алиев сифтеъанбурун жергеда аваз вацун а патас экъечна ва ада пулметдихъ галай фашисттар тергна, гъа идалди полкунин подразделения вацлай элячъдай рехъ ачуна.

Фронтда немсерин чапхунчийриз акси ягъунра командованидин женгинин тапшургъар чешнелудаказ къилиз акъудунай ва гъа и вахтунда дирашибашвал ва къетъалвал къалурунай гвардиядин красноармеец Алиев Араз Къазимегъамедович СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1944-йисан 21-иулдин Указдади Ленинан орден ва “Къизилдин Гъед” медални вугундади, Советрин Союздин Игитвилин тъвар гана.

Дяведилай гульбъуниз армиядин жергейрай ахъай хъувурла, А.Алиев Астрахандиз хтана. Ина ада таксиствиле къвалахна. 1984-йисан 22-ноябрдиз А.Алиев кечмиш хъана.

Гъасрет Агъаевич АЛИЕВ (1922-йисан 14-декабрдиз хана, 1981-йисан 28-февралдиз рагметдиз фена). Гъ.А.Алиев лежбердин хизанда дидедиз хъана. Адан ери-бине Ахцегъ райондин Хинерин хъуръяр я. Яру Армиядин жергейриз ада 1942-йисуз эвер гана. Гъа йисалай ада Ватандин Чехи дяведин фронтра иширакна. Разведчик Гъ.А.Алиев 1943-йисан 26-сентябрь алукуздавай ийфиз иллаки тафаватлу хъана. Гъа чавуз лейтенант Шпаковскийдин (Алиевхъ галаз са Указдади ада Советрин Союздин Игитвилин

► 2

Нумрадай къела:

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Несилрин риклер

Чехи Гъалибилин суварин вилик Къаракуредин мектеб Ватандин Чехи дяведин ветеран Гъажи Магъмудович Магъмудован тъварунихъ ягъуниз талукъарнавай гурлу мярекат къиле фена. Ана Докъузлара райондин къиле авай ксари, жемиятдин векилри, ветерандин хизанри ва масабуру ишитиракна.

► 3

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Дах кважай хци...

Маса са багърини, касни инжилу та-вона, Къагъир муаллимди вичин пенсиядин пул къватна ва Къансав хуъре дяведин игитриз къуд метр алай имарат хажна. Адал телелеф хъайи вири хуруньвирин тъварар къъенва. Им Гъалибилин суварин вилик къвездай несилизриз еке сав-къят я.

► 4

ЮБИЛЕЙ

Эффенди Капиев ва адан “Шаир”

Э.Капиева Симал Сулейманан бажа-разъдин къетъенвал, тешпигъ авачирвал хъсандин къатланвай, гъа са чавуз гъу-кумди шаир вичин къуллугъда гъикл акъ-вазарнаватла, гъамни ада тақваз тушир. Машигур хъанвай шаирдин секретариле вич вучиз тайнарнавайди ятла, идан гъа-вурдани ам авазвай.

► 5

УМУЪР

Сагъламардай чешме

Гъакъ зун лезги я лугъунади лезги же-дач. Лезги чал тийижир лезги хъун - им гъихътигъ гъал я?! Халисан лезги хъун па-таплади хайи чал хъсандин чир хъана кланда. “Лезги газет”, багъри чалал ктаб-журнал къелна кланда. Лезги чилин руз речекмейрал алачирдаз халис лезги лугъуз жедани?! ► 8

ОБРАЗОВАНИЕ

Тарихчи дустуникай гаф

Тарих хъиз, Абдулгъамид Саидовичаз дидед чал, литература ва музикани кланда. Ада вичин хуруньви, муаллим ва зари Тариворди Магъсимоват гъзел шишар теснифун тапшурмишдай, ада цийи тема-маяр гудай. Къевлин вилик квай багъда, чуылда, булахрал нүйкөринген нагъмайриз яб гудай, тъебиатдикай лезет хкуддай.

► 10

СПОРТ

Игит Эсед Салигъован гъурметдай

Республикадин дережадин турнирда Ахцегъ, Гумбет, Ботлих, Къурагъ, Унцу-кул, Хунзах ва Шамил районрай атана-вай хъянашай виридалайни викъегъ командаири иширакна. Пишкешрин фонд 300 агъзур манатдикай ибарат тир.

► 15

Ватанди Игитрал дамахзава

1

твар гана) командованидик кваз разведчирик цекульд касдикай ибарат десте Сошиновка хурумын (Днепропетровский област) сергъятра Днепр вацалай элячизавай... Иифиз ва пакадин юкузни разведчирик дестеди са шумудар душмандин гъужумар алуудна. Алиева ахьай ягъунра ва автоматдай цай гуналди, цулданди гитлерчияр къиромишина. Къунвай сенгер гегъеншарунин макъсаддалди гъульгъунлай кыле тухтай женгерани дирашиб разведчирик чи командиниив душмандикай разведкадин вожибул делилар агакъариз хана.

Днепр вацалай агалкъунралди элячунай, Днепр вацун разгъакийд патан къерхда чи сенгерар макъемарунай ва гыа и чавуз дирашибвал, къегъалвал къалурунай СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1943-йисан 1-ноябрдин Указданди красноармеец Алиев Гъасрет Альеевичаз, Ленинан орден ва "Къизилдин Гъед" медаль вугуналди, Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

1944-йисуз Гъ.А.Алиева младший лейтенант курсар къутяньна. 1946-йисалай лейтенант Алиев запасда хана. Махачъалада яшамиш жез, ана къалахни авуна. 1981-йисан февралдиз разгъметдиз фена.

Мирзе Девлетович ВЕЛИЕВ (1923-йисан 31-августдиз дидедиз хана - 1944-йисан 6-ноябрдиз разгъметдиз фена). Ам Азербайджандин Къусар райондин Вини Легерин хурые лежбердин хизанды дидедиз хана. 1941-йисан июндиз гъульгъулдурак Яру Армиядин жергейриз фена, адакай 45 миллиметрдин тупунин наводчик хана. Гъа сифтечъан женина тупунин командир телефон хайдалай гъульгъуниз ада расчеддиз команда гун вичин хивез къачуна. Гъульгъунлай адакай старший сержантдин чин гана ва ам тупунин командривиле тайинарна.

1944-йисан 6-ноябрдиз Будапештдивай къублединни разгъекъедай патахъ, Вашад хурумын сергъятра, старший сержант Велиеван тупунин расчеддиз къумек гузвой стрелковый батальондин сенгер-рал 20 танки галаз къевзай фашистри гъужумна. Чи артиллеристар барабарсуз жениник экечина. Душмандин къилин танк терг авурдалай гъульгъуниз чи тупунин расчеддикайни еке хкатунар хана. Текдиз амухъай Велиева душмандин мад пуд танк, бронетранспортер, аскерар авай автомашин тергна. Вичихъ душмандин гульле галукъадали ада фашистриз цай гун ақвазарнач. Ам Вашад хурые (Венгрия) вичи женг тухтай чакда фарақъатнава.

Фронтда командиниин женинин тапшуругъар чешнелудаказ къилиз ақъудунай ва викъегъевал, къегъалвал къалурунай твардиядин старший сержант Велиев Мирзе Девлетовичаз телефон хайдалай гъульгъуниз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1945-йисан 24-мартидин Указданди Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

Эсед Бабастанович САЛИГОВ (1919-йисан 15-майдиз дидедиз хана - 1944-йисан 17-январдиз разгъметдиз фена). Эсед Салигъов Къурагъ райондин Къирийрин хурые рабочийдин хизанды дидедиз хана.

1941-йисуз Салигъова агалкъунралди военный училище къутяньна ва ам лейтенантдин чинда аваз фронтдиз фена. Женинин гъерекатра активдаказ иштиракна ва къегъалвилер къалурна. 1943-йисан эхирра майор Салигъовъякъин агъадихъ галай наградаяр авай: Яру Пайдахдин орден, Ватандин дядедин и дераҗадин орден, Александр Невскийдин орден ва "Дирибашвияй" медаль.

1944-йисан 15-январь алуқъавай иифиз майор Салигъовъякъин 30 касдикай ибарат аскерринг дестени галаз Новосокольнический райондин Слободка хурумын патарив (гила Псковский областдик ақатзава) чинебадаказ душмандин далу патаз фена. Чи аскерри ракъун рекъин Дно - Новосокольники вожибул магистраль къайдадикай худна ва Заболотье хуре бинеламиш хъанвай душмандин пијада къушунрин полкунин штаб тергна. Немсери чинин сенгерар гъилляй ахъай тавунин ниятдади чи аскерриз къевелай аксивалзавай. Ятланы, фашистар хурий чукурна, къизгъинженера абур 200 касдив агакъна аскеррикай магърум хъана. Гъульгъунин юкуз, душманди алаба къувватар желб авур чавуз Салигъовъякъин авай чи аскеррин десте гъалкъада гъательна. Идалайни гъейри, а чавуз чи аскеррикай женг чулагъаз алакъзамайди са 10 кас тир. Женг чулагъадайла, Салигъовъякъин къевдара залан хирер хъана ва ам медсанбатдиз агакъарунин къарап къабулна, амма аниз тухудай рекъе ам къутягъ хъана. Эсед Салигъовъякъин патарив къибледихъ 900 метрдин мензилда авай стхавилин сурара фарақъатнава.

Немсерин фашистрин чапхунчириз акси женгера викъегъевал, къегъалвал къалурунай СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1944-йисан 4-июндин Указданди Эсед Бабастанович Салигъовъякъин (телефон хайдалай гъульгъуниз) Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

Валентин Аллагъярович ЭМИРОВ (1914-йисан 4-декабрдиз Ахчегъя хана - 1942-йисан 10-сентябрдиз телефон хъана). 1935-йисуз ада Яру Армиядин жергейриз эвер гана. 1939-йисуз ада Стalingраддин военный авиациядин училище ақвартларна. 1939-1940-йисаса советрин къушунри финнрихъ галаз кыле тухтай дядева иштиракна. 1940-йисуз адакай ВКП(б)-дин член хъана.

1941-йисан июндилай Ватандин Чехи дядедин фронта женинин гъерекатра иштиракна. 36-истребительный авиацыйдин полкуна эскадрилиядиз команда гана. Са сеферда душмандиз акси гъужумар кыле тухун патал чавуз хаж хайай чавуз адан самолетдин кабинадихъ душмандин зениткадин гульле га-лукъяна. Залан хер хъанатлани, В.Эмирова самолет вичин аэроромдал ацукъарна. Хирер сагъ хъхайдалай гъульгъуниз капитан Эмировъякъин жергейриз хтана ва 1942-йисан июндиз ам цийиз тешкилзавай 926-истребительный авиациядин полкунин командривиле тайинарна.

Женинин гъерекатра иштиракавай чавуз (1942-йисан сентябрдади) ам душмандиз галаз женг чулагъаз 170 се-ферда чавуз хаж хъана, гъавадин женгера ада къиди вичи душмандин 7 са-молет яна гадарна. 1942-йисан 10-сентябрдиз Моздок шегъердин сергъятра мад са истребителдихъ галаз санал чи бомбардировщикрин саламатвал худай чавуз ам душмандин 6 истребителдихъ галаз женинин экечина. Ада фашистрин са самолет яна гадарна, амма вичин самолетдихъ душмандин гульле галукъяна. Гъавилия женг давамардай мумкинвилер амачир чавуз, вичин саламатвал хаталувилер кутуналди, ада вичин цай къуна кузвай самолет душмандин са самолетда эзяна.

Командованидик женинин тапшуругъар чешнелудаказ къилиз ақъудунай ва гыа и вахтунда викъегъевал къегъалвал къалурунай капитан Эмировъякъин Аллагъяровичаз телефон хайдалай гъульгъуниз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1942-йисан 13-декабрдиз Указданди Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

Рикъел хкунин диктант

7-майдиз Махачъаладин "Россия - зи тарих" тариҳдин паркуна "Ватандин Чехи дядедин вакъиайриз ва Гъалибилин 74-йис тамам хъуниз бахшнавай Вириорсиядин серенжем - "Гъалибилин диктант" къилеме фена. Мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председатель Артем Здунова, Халкъдин Собранидин Председателдин Сад лагъай заместитель Сайгидагъимед Альмадова, Республикаин Гъукуматдин членри, гъакъни общественный тешкилатрин, образованидин идрайрин векилри ва масабуру иштиракна.

Артем Здунова къват хъанвайбуруз Гъалибилин сувар мубаракна ва къейдана хъи, ихътин мярекатри ақалтазавай несил улквэдин тарихдин игитвилин асириз мукъва ийизва.

"Им халкъдин дяве тир ва вирида рикъел хвена къанда хъи, тариҳдин вакъиайрикай гъихътин хъайтлани чирвилери чун игитвилин асириз мукъва ийизва. Ихътин несил, чир-

вилер аваз, чавайни игитвилер ийиз жедайдак умуд кутаз жеда", - къейдана А.Здунова.

Сайгидагъимед Альмадова советрин халкъдин игитвал рикъел хъунин вожибул вожида.

Ахпа инструктаж къилеме тухвана, адалай гульгульни къват хъанвайбуруз "Гъалибилин диктант" къинин эгечна.

Диктант къиенвай тест тир, ана гъар са саулдиз жавабдин къуд жуъре къалурнавай. Ам къхин патал 45 декъиқа гузвой. Нетижяр 12-июндиз къада. Гъалиб хъайбайбуруз къве держежада тайинарда - региондин ва федеральный.

Къейдана хъи, диктант Россияда - 1233 ва къецеатан улквейрани 23 майдандал къилеме фена. Диктант къхина 50 ағъзурдалай газа касари иштиракна.

Дагъустанда 13 муниципалитетда 17 майдандал тешкилнавай, диктант къхина 3 ағъзурдалай виниз касари иштиракна.

Хатасузвал таъминарун патал

7-майдиз Дагъустан Республикаин Гъукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафарован регъбервилек кваз рекъера гъерекатдин хатасузвал таъминарунин месэлайрай РД-дин Гъукуматдин комиссиядин заседание хъана. Идан гъакъиндай "Лезги газетдиз" РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

2019-йисан сад лагъай кварталдиз Республикаин рекъера аварияр арадал атуни жигъетдай аваз хъайи гъалдин ва абурун къадар тимиларунин макъсаддалди къабулзай серенжемрин гъакъиндай доклад МВД-дин РД-да авай УГБД-дин начальник Александр Шалагина авуна.

Республикаин къилин госавтоинспекторди къейд авурвал, 2019-йисан 1-апрелдин делилралди, 2018-йисан талукъ тир дэвирдив гекъигайла, рекъера транспортдихъ галаз алакъалу аварийрин къадар 20 процентдин, ахътин дульшүшрик телефон ва хер хъайи касарин къадар, талукъ тирвал, 34 ва 19 процентдин тимил хъана.

Республикаин Госавтоинспекциядин регъберди региондин "Рекъерин сеть" проект къилиз ақъудунив мадни мукъофидивди эгечун лазим тирдэл фикир желбна. А проектдад асаслу яз, рекъер капитальнидаказ ремонт авун, цийикла тукъурур хъувун, гъакъини 98 объектдад рекъерин гъерекат тешкилун герек я. Абурун арада Махачъала шеърдин агломерациядин кучейрини рекъерин сетдик ақатзавай 95 объект ва Махачъала агломерациядин къурулушдик квай къве рехъ - Манас-Зеленоморск-Аэропорт ва ав-

томобилрин Махачъала-Каспийск-Аэропорт рекъелай Цийий Хушет поселокдиз къван фенвай рехъ ва региондин держадин Мегарамдурур-Ахчегъ-Рутул рехъ ава.

Гъульгъунлай Рамазан Жафаров пассажир тухунин хатасузвал таъминарунин жигъетдай гъалар пайгардик кутун патал къабулзай серенжемрин гъакъиндай хабардар.

Заседанидат пассажирар ва парар чинеба тухунин дульшүшрихъ галаз женг чулагъуниз, къилди къачуртла, таксийра аваз пассажир тухун тешкилунин къвалахдиз талукъ месэлайризни килигна.

Докладчирин къейд авурвал, таксидиз эвэр гүнин жигъетдай хабардар авунин къуллугъар теклифзавай "агрегаторар" лугуудайбурун къвалахдихъ галаз алакъалу месэла иллаки хиджакас вилик ақвазнава. Гъыкъ хъи, водителдихъ пассажир тухудай ихтияр авани, авачни, гъа кар, зегъметдин ва ял ягъунин къайдайрал амал авун, водителдин сагъламвал, автомобиль технический жигъетдай авай гъал фикирда къазвач. Гзаф дульшүшрик водителрихъ галаз икъраар кутлунун барадай тайинарнавай къайдайрал амал ийизвач.

Заседанидат рекъера гъерекатдин хатасузвал таъминарунин барадай массовый информациидин таъматрин мумкинвилерикай менфят къачунин месэлани веревирдна.

Заседанидин нетижаяр къур РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафарована са жерге шеъррингин ва районприн къилерин фикир аварияр хъунин дереја агъзарунин барадай энгел ийиз тежер серенжемар къабулунал къетлендаказ желбун тапшумишина.

Еке агалкъун

"Дагъустан" ГТРК-дин журналист Хатима Нисредовадикай "Дульзвал ва адалатлувал" журналистрик къвалахрин Вириорсиядин 5 конкурсдин лауреат хъана.

"Дагъустан" ГТРК-дин маҳсус корреспондент Хатима Нисредовадикай конкурсында, ОНФ-дин пресс-къуллугъди хабар гузайвал, къулай шартларин чка яратмишунин, экологиядин месэлайриз талукъ материалар вугана. Къве турдин нетижайрал асаслу яза ва Общественный Советдин къаарардин бинедаллаз адакай регионприн ва чакирин аслу тушир СМИ-рин тереф хъунин "Дульзвал ва адалатлувал" фондунин журналистрик къвалахрин конкурсдин лауреат хъана.

Конкурсда иштиракун патал регионприн печатдин ва электронный СМИ-рин векилри-

лай, телерадиокомпанийрилай, гъакъни Россиядин 85 региондай тир блогеррилай 2,5 ағъзур арза атана. Санлай къачурла, конкурсанти "Яшайиш ва къулай шартларин чка", "Экология", "Здравоохранение", "Образование", "Культура", "Гъвечи" ва юкъван карчывал ва къильдин касарин карчывил инициатива хъун" ва маса номинацийрай вад ағъзурдалай гзаф хъци ва гъялун лазим тир материалар ага-къарна.

Хатима Нисредова патал ОНФ-дин фондуни "Дульзвал ва адалатлувал" премия - им сад лагъай награда туш. Виликрай адан журналистрик къвалах, яратмишунра авай агалкъунар ва виниз тир пешекарвал публицистикадай РД-дин Государстводин премиядади, Дагъустандин журналистрик Союздин "Къизилдин лекъ" премиядади ва РД-дин Общественный палатади тешкилнавай республикадин гъар яисан "Халкъдин журналист" премиядади къейдана.

Журналистрик къвалахрин "Дульзвал ва адалатлувал" 5-конкурсдин г

Несилрин риклер

Мегъамед ИБРАГИМОВ

Советтин Армиядин жергейриз эвер гайила, Докъузпара райондин Къарақуредай тир Гъажи МАГЬМУДОВАН 20 йис тир. Буйнакскдин ветеринариядин

ни зоотехнивилин училище акъалтарнавай жегъилди 1940-йисан майдилай сентябрдад къван махсус курсара женгинин чирвилер къачуна. Гульгъунлай ам къисметди гвардиядин атлуйрин 3-корпусдин 5-дивизиядин минометрин 178-полкунуз акъудна. Чешнелу аскердал полкунин командирдин заместителдин везифаяр ихтибарна. Дяведин вахтунда Гъажи Магъмудова Прибалтиядин, Белоруссиядин, Къиблепатан фронтра къуллугъна.

Лаъбана къанда, чи баркаллу ватанэгъилиди Сталинград патал кыле феиженгера зурба виклеквилер къалурна. Сталинграддин жент кыле физвай чаувуз, 1942-1943-йисара, дяведен гъал дидбай дегиш хъана. Советтин къушунрин гъужумри хъсан нетижаяр гузтай. Сталинград шеъзер хунык чехи пай кутунай Гъажи Магъмудовав 1943-йисан 12-сентябрдиз гвардиядин атлуйрин 3-корпусдин командирдин заместителрикай сад тир Давид Доброшина СССРдин Верховный Советдин Президиумдин тъварунихъай "Сталинград хънай" медаль вахкана.

Дяве давам жезвай. Виридан мурад сад тир: Гъалибвал мукъва авун. Гъа ихтиин къаст риклевай Гъажи Магъмудова женгера дирашвилир къалурун давамарзай. 1944-1945-йисара Белоруссиядин фронт Белоруссияда, Польшада, шаръ патан Пруссияда кардик квай. Старший сержантдин чинда аваз чи ватанэгъилиди гъа и фронттик ақатзавай винидихъ тъвар къур 5-дивизиядин гвардиядин артиллериядинни минометрин 178-полкунин гъужумра иштиракзай. 1944-йисан октябрдин ваца дивизиядин бязи къушунар Германиядихъ галаз авай государстводин часпардиз мукъва хъана. Ина кылые феиженгера Гъажи Магъ-

мудова къуллугъздавай дивизиядин күшнри акъалтрай виклекваль къалурна. Къельвалир абуру Германиядин чехи шеъгерар къачудайлани тикарна. Иллаки шеъгер-къөле Кенигсберг гъалкъада твадайла. И женгинин нетижада Гъажи Магъмудов "Кенигсберг къачунай" медалдиз лайихлу хъана.

1945-йисуз зирек дагъвидиз Берлиндин операциядани иштиракун къисмет хъана. Гъалибвалин югъ лаъйтла, ада Леба шеърдиз мукъва авай Эльба вацал къаршила мишина.

Гъажи Магъмудова гвардиядин атлуйрин 3-корпусдин 5-дивизиядин минометрин 178-полкун кваз Ватандин Чехи дяведин 1941-йисан 22-юондилай 1945-йисан 30-апрелдад къван иштиракна. 1943-йисалай ам ВКП(б)-дин член тир.

Фашисттин Германиядин винел Гъалибвал къазанмишунин карда къалурай дирашвилий Гъажи Магъмудович Магъмудоваз Баркалладин III дережадин, Ватандин дяведен 1-дережадин орденар, "Сталинград хънай", "Кенигсберг къачунай", "Германиядин винел Гъалиб хънай", "Жукован" медалар ва хейлин маса наградаяр гана.

Дяведен вахтунда Гъажи Магъмудовал хирерин хъана. Зайиф хъайи гъар сефера риклевай къастуши-фашисттин винел Гъалибвал къазанмишунин адан руғь цици хъийизвай. Ватан патал виридалайни четин йисара ада женгинин яргъал рекъер атлан. Гъажи Магъмудов хътии гъар са къегъал, ватанперес чи къилин винизвал, дамах я.

1946-йисуз ам хайи хурурз хтана, хизан кутуна, 3 хвани 2 руш чехи авуна. ДГУ-дин филологиядин факультет ақалтарна, 1948-йисалай 1999-йисалди Къарақуредин мектебда къалахана. Чехи ватанперес, неслирин насиғъатчи, муаллим Гъажи Магъмудов 88 йисан яшда аваз рагъметдиз фена.

Чехи Гъалибвалин суварин вилик Къарақуредин мектеб Ватандин Чехи дяведен ветеран Гъажи Магъмудович Магъмудован тъварунихъ яънуни талуқарнавай гурлу мярекат кылые фена. Ана Докъузпара райондин кылые авай касари, жемиятдин векилри, ветерандин хизанри ва масабуру иштиракна. Мектеб ветерандин тъварунихъ яънуни Чехи Гъалибвал къазанмишайбур неслирин риклера эбеди яз амуқъдайди мад сеферда субутзана.

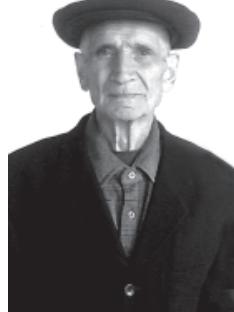
танкунин командир Али Эмирлиева, старший лейтенант Шихбуба Сардарова, лейтенант Азай Шамилова ва хейлин масабуру Гъалибвалик чин пайни кутуна.

Гъайиф хъи, дяведен ветеранрин къадар йисалай-суз тимил жезвай. Докъузпара районда амайди анжака са ветеран я - къалажухви АТАМОВ Межид Салигъович. 17 йисан яшда аваз дяведен ялавар акур, барутдин ни чу-гур, рикле Гъалибвал къачунин къаст аваз, жуэртлувал къалурай аскерди четин йисара кыилел атай душушърийай таъсирдайвал субъетарда, рикле хида.

Ам 1925-йисуз дидедиз хъана. 7 йисан мектеб ақалтларай жаван 1943-йисуз фронтдиз рекъе гъятна. Аскерди СССРдин ПВО-дин 57-зенитный дивизиона къуллугъна. Ам "Германиядин винел Гъалибвал къачунай", "Кавказ оборона авунай", "Жуэртлувияй" медаларин сағыб я.

Амай сад

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Ватандин Чехи дяведен цаяра Докъузпара райондин Къалажухрин хурияй 138 касди иштиракна. Абурукай 63 къеъалди ватан патал чинпачан къурбандна.

Ватанфашистрикай азад авунин женгера къалажухвирини къеъалвилер къалурна. Кильди къачуртла, капитанар хайи Султан Агъабалаева, Челеби Селимова, Филядин Седрединова, старший лейтенант, политрук Пирим Жаватова, лейтенант,

Чехи Гъалибвалин - 74 йис

Назир ТАЖИБОВ

Россиядин Федерациядин ва Дагъустан Республикадин күлтурадин лайихлу работник, "Россиядин ватанперес" гъурметдин тъварцин, "Знак Почета" ордендин иеси, Ахъцегъ райондин дяведен, зегъметдин, къайдаяр хъдай органрин ва Яракъу Къуватрин ветеранрин советдин кыле яргъал йисара акъвазай баркаллу хва ШЕФИЕВ Жамал Азизович дидедиз хайидалай инихъ 90 йис тамам жезва.

Ада вичин вири умумър Ватандиз намуслувилид къуллугъ авуниз, жемят патал хъсан крат тамамарунис, акъалтздавай неслиндиз гражданивилин ва ватанпересвилин тербия гуниз, Ватандиз лайихлудаказ къуллугъдай къанажаъ арадал гъуниз серфна. Гъавияй адад зегъмет гъукуматди шабагъралди ва лайихлу тъварар гуналди къейдна. Жегъил-жаванар ватанпересвилин руъдадлаз тербияламишунин къалах вилик жергейра хъуналди, Ахъцегъ райондин күлтурадин отделдин за-

ведуючий, ахпани вичин гъилералди арадал гъайи күлтурадинни искустводин музейдин директор хъуналди, ада жегъиприн, вири агъалийрин къанажаъда Ватан хъунин, кълан хъунин, игитвилин тариҳдин сағыб тир улкведин лайихлу рухвяяр хъунин идеяр туну.

Күлтурадинни искустводин музейда Ж.Шефиева райононгъелийрин ва улкведин баркаллу краиз бахшнавай стандарт, пиллер, альбомар, ктабар ава. "Зегъметдин баркалладин ва женинин пілі", "Ватанпересвилин тербиядин зап" иллаки фикир желбайдубур я. Ина Къиблепатан Дагъустандин райониз талуқ 10 ағзурдалай виниз экспонатар ава. Ватандин Чехи дяведен фронтра виклеквиледи женгер чуగур ва гъакъ телефон хъайи ахъцегъийизд талуқарнавай стандартарни гзаф ава. Музейдин къевзайвайбууз фронтдай аскерри чин багърийизд рекъе хтур пуд пиплен чаари, командирри абурун гъакъиндей хъенвай разивилин гафари, фронтовикрин шикилри таъсирзана. Ина къенин неслидиз, хтулприз, птулприз чинпачан чехи бубайри, улубубайри душмандикай Ватан хъун патал гъын женг чуғунатла, малум жезва.

Музейда фадлай кардик квай "Гыч са касин, гыч са затын риклел фенвач", "Хизанлух Ватан хъейи касар", "Дагъустанвияр - Советтин Союздин Игитар", "Халкъни Армия сад я", "Хайи Ватан хънъ", "Ватандин Чехи дяведен йисара телефон хъайи Дагъустандин шайрапар ва писателар", "Чехи Гъалибвалин 70 йис", "Рикле Гъунын ктаб", "Ватандин аскерар ктаб" стандарт гзаф къадар малуматрикай, делилрикай ибарат я. Ахъцегъ райондай акънатавай Советтин Союздин Игитар тир Валентин Эмироваз ва Гъасрет Алиеваз кылдин пиллер түккүрнава. Музейда алай вахтунда Россиядин Армияда къуллугъзай аскеризз талуқ піліни ава.

Ахъалтздавай неслидиз женгининнин ватанпересвилин тербия гүнин кардик еке пай кутунай ветеранрин търекатда активиледи иштирак авунай Россиядин дяведен вири женгинин къуллугъдиин ветеранрин комитетдин председатель, армиядин генерал, Ватандин Чехи дяведен активный иштиракчи Владимир Говорова Шефиев Жамалаз "Дяведен вири женгинин къуллугъдиин ветеран" медаль ганай.

Къейд авун лазим я хъи, Жамал Азизович Ахъцегъ райондин күлтурадин къале гъелле 1971-йисуз "Дяведен ветеранрин клуб" тешкилдай. Ани датланда Ватандин Чехи дяведен женгера иштиракай фронтовикриз теклифдай. Абурухъ галаз жегъиприн гъурушар тешкилдай. Гъа са вахтунда Шефиева ветеранриз яшайышдин месляттар гъялунин кардани къумекардай. Райондин талуқ идрайхирхъ галаз месляттар ийдай. Анжак 15 йис алатаила, "Дяведен ветеранрин клубар" Союздин маса регионрнин тешкилиз гаттунна.

Дяведен вири Зегъметдин ветеранрин советдин председатель тир вахтунда Ж.Шефиева Ахъцегъ райондин военкоматдихъ, пограничниркин дестедихъ, хуърерин админист-

ратийрин къилерихъ, күлтурадин, образованиеиди идайрихъ галаз датланда алакъа хъдай, Ватан хъзвайбуурин йикъариз, Гъалибвалин сувариз, пограничниркин йикъариз талуқ риклел аламукъдай мярекатар санал тешкилдай.

Гъар йисуз 9-Майдиз Ж.Шефиева түккүрнавай сценарийдин бинедаллаз райондин центрда сувариз талуқарнавай мярекатра талуқе иштиракдай.

Районда къиле тухузай гъар са карда вичин активвал къалпразавай ва чкадал къиле физвай краин гъавурда хъсандин авай Жамал Азизовича жегъилар армиядиз финиз гъазурунис, абурухъеке туниз датланда еке фикир гудай. Райондин күлтурадин къале "Жегъил аскердин университет" кардик квай. Гъар йисуз аниз 200-далай виниз школынкар, жегъилар къедай. Ина тежрибулуту ветеранри, военкоматдин векилри, пограничнирки жегъилар армиядин адетрихъ, шартларихъ галаз танишардай, абурухъ галаз теориядин, тежрибадин, яракъар чирунин тарсар тухудай.

Гъар йисан гатфариз ва зулуз Советтин Союздин Игит Валентин Эмироваз тъвариҳий галай паркуна жегъилар армиядиз рекъе туниз мярекатар тешкилдай. Гъельбетда, армиядиз физ газа хъанвай жегъилар идрайхирхъ галаз талуқарнавай гафар Жамал Азизовича луѓудай. Райондин гъурметлу, баркаллу касри риклел аламукъдай насиғъатар гана, шад гъалара рекъе тазвай жегъилар армияда тарифдай саяғъда къуллугъни ийизвай. Идан гъакъиндейни частарин командирлай хъзвайвай чаари шагындашдай, абурухъ галаз теориядин, тежрибадин, яракъар хейлинбур күлтурадинни искустводин музейдани ава.

Риклел хун лазим я хъи, Гъалибвалин 20 йисан юбилейдин вилик Ватандин Чехи дяведен

телеф хъайибүр риклел хъдай стела эцигнүк кыл кутурдии Жамал Азизович тир. Ам ишлемишиз ваххудайла, суварин юкъуз а вахтунда гъелле чан аламай Советтин Союздин Игит Гъасрет Алиевни раҳанах вада Шефиеваз риклел сидкъидай сағыр лагъанай. Гъалибвалин 40 йисан юбилейдин вилик Шефиеван теклифдади стела түккүр хъувуна ва райондин мемориальный зурба комплекс хажна. Ам Ватандин дяведен орден алай стеладикай, женгера телефон хъайи вири ахъцегъийрин тъварар хъенвай цлакай, эбеди цлакай ибарат я. Шефиеван теклифдади райондин маса хуърерани обелискар эцигна.

Ахъцегърин күлтурадинни искустводин музейдиз гзаф инсанар къевзва ва абурухъ талуқ ктабда чин къыннар тазва. 2001-йисан 15-январдиз музейдин Россиядин гъулерин дяведен флотдин главнокомандующий, флотдин адмирал Владимир Куроедов аттани. Музейдин авай къван экспонатар акурла, ада директорордиз икрам авуналди сағыр лагъанай ва ада риклел аламукъдай знаки ганай.

Ахъцегъийри чинпачан баркаллу хва Жамал Азизович гъамиша риклера хъдай.

Веревирдер

Чехи Гъалибилин - 74 йис

Вучиз усаларзава, метлеб агъузарзава?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Риклиз тіл ал акында
вай и суал, зав хыз, маса
ксашибни, белки, мукъ-
вал-мукъвал агатзава.
Иллаки гъя чехи сувар
чаз мукъва жезвай ийкъя-
рачи телеканалрай гузтай
бязи сюжетри, газетра
чапзавай бязи мақъалай-
ри къалабулах кутазва.

Чехи Гъалибвал... Ам Чехиди вучиз я?
Адал а тівар ақылтана гила 74 йис тамам
хъанва. Чехи Гъалибвал Ватандин Чехи дя-
веда чи чехи бубайрини дидері, чехи
стхайрини вахари къазанмишна.

Амма Чехиди адаз лугъунин асул себеб
чи халкъди ам патал лап чехи зегъметар ва
женгер чүгүнніх галаз, ам лап чехи ивий-
рин ва магърумвилерин нетика яз чав агақъу-
ніх галаз алакъалу я. Са бязи тарихчиди
лугъузтайвал, чи халкъдикай а женгера 22
миллиондайл газағ ағылшын телефөннөн.

Беспіккынан баралу пата кашарини азар-
ри, хирерини дердисервилери, маса дұшшұш-
ри къақъудна?.. Чехи Гъалибвал чав чехи
къиметдіх агақъна. Гавиляй а суваризни “ви-
лерал нақъар алай” шадвилдин лугъузва.

Чехи Гъалибвал къазанмиш несилири
чехи дұньяна фашизмдин тегеңүйндикай хве-
на! И кардиз къимет гуз нелай алакъда? Чун
къе экү дұньяда, жуван чил, чыл, адетар,
мумкиннілер, умударни квастар аваз яша-
миш хұнай тъа Чехи Гъалибвал къазанми-
шай несилирин вилик буржлу тушни! Ам вах-
куз жедай бурж яни бес?..

Къенин юғ хөйибурун сесер зав чи та-
рихдин яцрай агақъазава:

Чун садни фенеаң, вәй!

И чилел алама.

Чал гъеле барутар,

Биплинар алама.

Чал гъеле къаябар

Алама къелейрин.

Хар къазама чал гъеле

Гүлләйрин, къирмейрин -

Гъеле сивер къевирнавач

Чахъ элкъвей лұльейрин...

Чун садни фенеаң, вәй!..

И чилел алама:

Хатындин зенгерни,

Японрин къугъарни,

Париждин лиферни,

Мадриддин цукъверни,

Потсдамдин икъарни,

Москвадин маршарни -

Чун вири алама!

Тарс я чун несилин,

Теселли - невейріз!..

(“Къенин юғ” поэмадай, ДКИ, 1993-йис)

Амма тарс хұднавани? Чи къенин дұн-
ьяда кылы физвай вакъиайриз килинга къи-
мет гайтіла, ақъван еке магърумвилеринни
дирибашвилерин “тарсунай” дұз нетика-
яр хұднава. Са бязибир гъатта а “тарс” цийи
кылелай кхын хъийиз, адан лацу пай чула-
вариз, чулавді лацу ийиз алакъанава. Гүя ақъ-
ван чехи къимет (инсанрин умумуар) гана-
чирикті, чун маса дұньяда яшамиш жедайди
тири лугъузва. Лугъузтайбурни са гына ятла,
яргъара авайтіа, низдерт авай. Гыя жуван Ва-
танданда, лап чехи меркезе гъалтазава. Гүя Гит-
тер чаз “азадвал газ” атайди тир лугъузтай
“писателиз” чехи заңра жегылприн вилик ра-
хадай, табар ақындар мумкинні гузва. Тे-
леканалар, газетар абурун ихтиядра твазва... .

Жанабияр! Тарих еке мұаллим я. Адакай
яғанатун низ герек я? Тарихда чи Ватандан
татай жуыредин душманар авач. Тимурлен-
гарни Батыяр, Македонскияр Карлар, Напо-

леонарни антантаяр... Фашистрин геллегін
XX асирдин виридалайни вагыши чапхунчияр
яз чал атана. Вирибурув и чилел чипин ажал
агакъна. Турап хаз, сурар таз, амукъайбур
катна.

Эхирни “къайи дяве” лугъудайди илітіна,
чи обществода “5-колонна” лугъудайди бит-
мишарна. “Перестройщикарни” “прихватиза-
торар”, тапан “демократарни” “инсандин их-
тиярар” худайбур, таращиярн угърияр
майданда туна. Къе дұньядин гагъ са, гагъ
маса пілі “рангунин революцияр” лугъудай-
бур күле физва. Гыхытын цивилизацияр тер-
гава, са тахсирин квачир миллионнади
инсанар кырмишазава... Югославия, Ирак,
Ливия, Афғанистан, Йемен...

Гыхытын гужар японвириз (Хиросима,
Нагасаки шегъеррал атомдин бомбаяр вегъ-
иналди), кореявириз, вьетнамвириз, лаос-
вириз ва масабуруз къалурна!..

Сирія гъя ийкъыл гъанватыа, чун шағын-
дар я. Гила Венесуэла, Никарагуа, Куба ли-
шандик кутунва... Душманар, чипин чилел
чипхъ дяведин ялав галукъ тавурбур, сакланы
секин жезвач. Чехи Гъалибвални абуруз ак-
вадай вилер авач.

Гъелбетда, Чехи Гъалибилин тарсары
несилар халисан ватандашар яз тербияла-
мишазава. И кар чи душманыз хүш жеч эхир!
Гавиляй къе гъар са патай, гъатта чи вили-
кан “дустарини” квас са квада “санкцияр”
лугъудайбур илітіза. Чи акылтазавай неси-
лар къаливай - къавай, дұым-дұзы чирвиле-
ривай, бубайрин ирсинивай къақъудиз алакъ-
нава. Ишлемишазай тақъатар лап хаталубур
ва гъальван марифатсузбұрни я. Сифте нұ-
батда, чиз чи тарих чирун герек туш лугъузва.

Чехи Гъалибвал къазанмишай адап
чехи руководителріз, полководецріз тегъ-
не язва. Верховноглавнокомандующий, Чехи
Гъалибилин асас реғбебер хъайи И.В. Стал-
инан тівар къаз кланзавач, адакай еке “зул-
умкар”, “диктатор” авунва. Тівар къортгани,
- анжас чуру патахъай. Гыкъван “ивидихъ
къанин” касдикай реғбебер жедани лугъузва.

Тарих, гъакъыны идеалар, халкъдин ил-
тар, Ватан хөйибу, тарихдин эквер хъайи
кса жегъил несилири чир тавурла, гъелбет-
да, абуру гъар нихъ хайтіләни инанмиш жеда.
Бес чи образованидин стандартар (гила нац-
проектар) түккүрзабайбуруз, Советрин де-
вирдилай (литературада, тарихда, кинома-
тографда, театрда) ціар чуғурла, акылтай
фуқиранар, чипхъ инанмишвал, руғындин
къуватар авачибур, къайгъусузар арадал
къедайди чизвачни?.. Гужлубур “женнет
жагъуриз”, ИГИЛ-дизни (чина къадаға авун-
вай) маса къурулушриз фидайни?

Идеология, идея авачир вахт, общество
хъайди туш. Гилани гъак! я. Коммунистрик
идеология терг авунни тарашистринни мар-
ифатуар, инаннишвилер гужлу хъанвайди ак-
вавчан?.. Гыя и “идеология” Чехи Гъалиб-
вал хүш туш, гавиляй адап метлеб усалар-
зава. Усал кинояр къалурзава, усал ктабар
акъудава, усал концертар гузва, усал кра-
риз майданар гегъеншарзава... .

Гъатта “Гъамиша дири полк”, “Жегъил ар-
меецирн гъерекат”, “Вириоссиядин школы-
никрин гъерекат”, “Волонтерин гъерекат”
хътиң тешкіларатни четиндиз арадал атуни,
1 Май, Чехи Октябрдин революциядін, маса
бязи суварар къейд тийиз, Игит шегъеррін
тіварар тун тавуни, маса хейлип чуру куары-
ни, са шакни алачыз, Чехи Гъалибилин мет-
леб усаларзава, агъузарзава.

Чи парадар гык! къалурзава? Чи Ватандан
гимн гык! язва? Чи обелискар, асер-
рин сурар гык! хұзва?.. Чехи Гъалибилин
къурупкарахадай, адап метлеб агъузар-
зай ихтияд садазни авачирди инанмишна
къандачни?..

Игит хыз яшамишни хъана...

Шамил ОМАРОВ

АЛАЙ вахтунда игитар гүя амайди туш,
абурун вахтар фена лугъудай ванер къеда.
Алай вахт пудиз, къуватдиз икрамавайди,
чалкечирилиз, ахлакъсувлиз, мариат-
сувлиз рекье ачузызваиди я лугъуда. Са
бязи инсанар, СМИ-арни алай вахтунин
инсанар жуыртлувилин, виклервиллин, къе-
нивиллин ерияр кумачирилихъ инанмишариз
алахъазава. Гъелбетда, икі фикирзайбұр
гъаъ туш.

Аллагдз шукур, чи ийкъарани чи арайра
намислу, виклер, дирибаш инсанар яшамиш
жезва, гъамиша женні иида. Ахтынбурув
агакъдай пишкешарни чехибұр жеда. Къейд
авун лазим я хы, алай хътин вахтунда къени
крап ийизвай, къалавағ гүйбуруз күмек гүзвай
инсанарин къимет мадни артух жеда. Гъаътн
хва тир Россиядін Федерациядін Игит ралы-
метлу Зейнудин Батманов. Къурагы районда
тамарих телкъевзей мешебеги, террорист-
тин хуруп ақатай кас. Адакай газаф буруз чир
хъана, ван хъана. Гык! лагъайтла, и виклер,
къени, дүгъри итимдик гъам Республиқадын,
гъам федералды СМИ-ри газаф къхъена. Зун
лагъайтла, къе адахъ галаз таниш хъайвал
рикел хиз къанзаза.

2000-йисан сифте кылел тир. Дағыс-
тандын мұфтиятди зун Къурагы райондин
мисқинда имамвал ийиз рекье тунвай. Са
сеферда зи патав риклиз хүш, чина, вилера
шадвал авай итим атана. Чна жуыреба-жүз-
ре месәлайрик сұбыгетарна. Зун ахтын
фикардал атана хы, гүя чун чиз газаф
важа я. Амма Зейнудин Батманов заз сад ла-
гъай сеферда ақвазай. Чи арада стхавилин
алакъағар хъана.

2013-йисуз Аллагдз чиз квада зи
санал гъаждай фидай мүмкінвал гана. И кар-
дал ам газаф шад тир. Қадал агакъдалди ада
чиз вичин гүй жағдай ақвазай. Чи арада стхавилин
алакъағар хъана.

Обществоды Игитдин кардиз еке къимет
танва. Адан къавачыллық Киргизин хурупнан
школа янава. Ақылтазавай несилидиз адапай чеш-
не къаучун патал сұбыгетарзала. Чнани Сад тир Аллагдивай ада
чиз вичин патай лап еке лишкеш гүн - сура женнетдин
нур жедайвал авун тілабзала. Амин.

Дах квахъай хци...

Нариман ИБРАГЫМОВ

Ватандин Чехи дяведин йисара чи ин-
саныз акур мусибатар, четинвилер рикелай
алат тийдайбур я. Ватандап вегъең фашист-
рик үлкөве хүн патал женинин къарагай
къегъалыр, асерринг багърийрив риклер тіл-
дай, чулавардай хабарарни къамай къван
агакъна. Мегъарамдуруын райондин Къансав
хұръя тир Шағырдановин хизандивни.

ШАҒЫРДАНОВ Гъажимиризеди Яру
Армиядин жергейріз 1940-йисуз зөвер ганай.
Ківале жегъил свас Гуырьузат ва сад-сада-
лай гъвеңчи къуд бала амукъана: Багъир, Къа-
тыр, Гъажимириз, Бедірхан. А чалуу Къагъы-
ран вад тир тир.

Дядекай хабар авачир Гуырьузата ас-
кервилер фейи гъуль хтуникай фикирзайвай.
Амма дяведин ціарай ахъжатун регъят кар
тушир. Гъажимириз гел галачыс квахъана лагъай
хабар хтала, сусан ва аялрын ийкъар чу-
лавбуруз элкъвена. Шеҳхунай, дертлу ху-
найкай файда авачир, къуд хва хвена кланзавай.
Сас-сарап илисна, азалтай къван вири четин-
вилериз таб гана, Гуырьузаты вичин дидеви-
лин буржайлихълувиледи къилиз ақуда.

Руххайри къелна, кеспияр къачуна, об-
щество патал зегъмет чулуна. Дағыстандин
пединситут күтаяттай Къагъира сифте Целеп-
гүйрүн школадын директорвал авуна, ахпа
Мегъарамдуруын юкъынан школада химиядин
ва биологиян тарсар гана. Фронта телефон
хъайи вири хурупнайыр тіварар къанына.
Мегъарамдуруын суварин вилик къевзмай не-
силиз еке савкъат.

Сағърай, Къагъир мұаллим! Са раҳунни
алач, вуна тарсар гайи несилини ви къени
крап давамарда.

яр Мегъарамдуруыз, Самурдиз, Ярагъ-Къаз-
майдал, Тагырхуруын-Къазмайдал күн хъа-
най. Къагъыран рикле фадлай ақланвай са кар
амай - фр

Стал Сулейманан - 150 йис

Эффенди Капиев ва адан “Шаир”

Пакизат ФАТУЛЛАЕВА

Алай йис Стал Сулейманан юбилейдин лишандик кваз физва. Идаз талукъ мақъалајар, риклөн хунар, тарихдин агъвалатар газетдин чинрай келун чаз виризду хуш я. Адан шаирвилин кысметдикъ галас сих алакъада аваз риклөн хквездай кас, писатель, таржумачи Эффенди КАПИЕВ дидедиз хайдалай инихъ ци 110 йис тамам ханвайдини риклөн ракъур тавун, заз чиз, кутугнавай кар я.

Инал мад са рекъемдикайни лугун: 75 йис идалай вилик, 1944-йисуз, Э.Капиева Стал Сулейманакай кхъе “Шаир” тівар алай ктаб чапдай акъаттай. Ам неинки а вахтунда, гъялк исятдани шаирдин яратмишунрал риклөн бурун гъилера авай литературадин надир эсеррикай сад я.

Стал Сулейманакай риклөн хунар гегъеншидиз малум ятлани, Эффенди Капиева “Шаир” ктабда хизъ, шаирдин руғырдин эдеблу къамат, камалдин деринвал, хайи чилихъ, вичин халкъдикъ галас адан битавал вири улькведиз, миллионларды инсанриз аквадайвал маса садани къалурнач.

Э.Капиева шаирдикъ галас Махачкъалада Дагъустандин писателрин сад лагъай съезд авай йикъара таниш хъанайтлани, Агъа Сталауда ам сифте яз 1935-йисуз мугъман хъанай. Им гъя вилик квай 1934-йисуз Стал Сулейманаз Максим Горькийди “ХХ асирдин Гомер” лагъай, шаирдин тівар вири дүньядиз чланвай вахт тир.

Гүлъунин йисуз Э.Капиева шаирдин мецелей хъе “Жувакай итиллат” “Правда” газетдиз акъатайла, шаирдин тівар мадни машъур хъанай. Пуд йисалай, 1939-йисуз, Э.Капиева и новелла, “Одиссея” тівар алаз, вичин кхъиз гатуннавай “Шаир” ктабдин са кыл яз малумарна, меркездин журналда чапнай.

Идалай гүлъунин Стал Сулейманнин вичин арада хайи субъетрикай, адан хизандикъ, хурунбурухъ галас хайи танишвилиеркай, Москвада ва чеб хайи маса чкайра кылые фейи агъвалатрикай гъякаяр (новелляр) кхъиз, нуфузлу журналра кура-кура чап ийиз хъана. Кылдин ктаб яз “Шаир” 1944-йисуз акъаттай.

“Шаир” ктаб Стал Сулейманан, лугун чна, царба-цар кхъенвай биография туш. И эсер жетгиль авторди (25-30 йис яшарин арада) дүньядин дердер туктумна, күвзуль күллий бахтунина раклар ахъя хайи, камалдинн тлеби бажарагъдин гъул хътин шаирдикай кхъенвай къетлен жандарин эсер я. Автордин вичин веревирдери, мукъофулык къатынри, къедири чун Стал Сулейманан гъакъеки сувертдивай ярга ийизвач. Акси яз, Э.Капиева шаирдин умъурдин текрибадикай, инсанвилин ерийрикай, камалдин деринвилакай гъйранвиледи, азас гъурмет авуналди кхъизва. Ида чаз шаир генани мукъва, генани багъя ийизва. Мадни дүз лагъайтла, и ктабдай неинки Стал Сулейманан вичин къамат, гъялк адан еридин шикилар, бажарагъди дувул къур ва бегъер гъайи чил, инсанрихъ галас рафтавилер, зурба гъулгъулайрик дагъви жемятдин яшишида арадал атай хейлини дегишивилер аквазва.

Стал Сулейманан яратмишунрин кысметда Э.Капиева къазвай чкадин ва адан ктабдин гъякъиндад критикар гъар девирда гъар жуъреда рахана: “Шаир” ктаб Стал Сулейманакай туш, адан ириттүүмиламишнавай дагъви шаирдин къамат я лугъудайбурни, Э.Капиев хъаначирла, Стал Сулейман а къадар машъур жедаочир лугъудайбурни, Э.Капиева ерисуз таржумайралди шаирдин яратмишунриз зарар гана лугъудайбурни хъана. Гилани бязи критикри и жуъредин фикрирриз реҳз гузва.

Э.Капиев урус чал лап къакъан дережада чидай, бажарагъ авай писатель, таржумачи, журналист тир. Ада устадвиледи урус чалаз элкъуюрай дагъви шаиррин чалар, сивин яратмишунра 1934-йисуз “Дагъустандин Антология” яз Москвада чапдай акъаттай, ктабдин къиметлувал чи де-вирдани кважанавач.

Э.Капиева Стал Сулейманан бажарагъдин къетленвал, тешпигъ авачирвал хъсандиз къатланвай, гъа са члавуз гъукумди шаир вичин къуллугъда гъялк акъвазарнаватла, гъамни азас такваз тушшир. Машъур хъанвай шаирдин секретарвиле вич вучиз тайинарнавайди ятла, идан гъавурдани ам

авазвай. Гъар юкъуз са жуъре жезвай гъукуматдин сиясатни, дегиши жезвай Сулейманан къатынр-фикарарни азас аквазвай...

“Шаир” ктабда авай гъыкаяр саки вири Стал Сулейман кечимиш хайдалай гүлъуниз кхъенвайбур я. Э.Капиевавай вичин эсер шаирдин “мыхы биография” хъиз арадиз акъуднайтлани жезвай. Ада лагъайтла, Стал Сулейманан машъурвал фикрирдин гъиз тежедай къван гъундуруриз акъатнавай девирда саки къве йисуз адан патав хъайи вичин хуси фагъумар-фикарарни, бубадин яща авай халкъдин шаир-философ аннамишзайвай тегъерни, вичин къанвални, гъурметни, гъйранвални къалурнай...

Гъайиф хъи, и къве касдин дуствилел пехилвал ийдайбур, абурун “арадай яд ракъуриз” алахъздавай касрни хъана. Заз чиз, им дүз туш. Шаирди а муракаб девирда теснифай эсерар, таржумаяр, гъил хъиягъ тавуна, кылдин раздел яз, пешекаррин кыл-кылел алай баянтар галас, ктабра амукъайтла, гена хъсан тир. Им Стал Сулейман яшамиш хъайи, чазни, къвезмай несилизни течидай девирдин “сурет”, тарихдин чин, рангар ва гъава яз амуқъдай. Къе Совет гъукумдин нукъсанра кичевал авачиз тубл экъуэрзавайбуру а чаван хаталу шартлара чипи чеб гъйк тухудайтла, низ чир хъуй... (?)

Мадни къеид ийин, “Шаир” ктаб вичин умъурдин, яратмишунрин кылини нетика тирди, вичи адал дамахазавайди Э.Капиева са шумуд сеферда лагъанай.

Газет келдайбуруз за “Шаир” ктабдин жува таржума авур чинрай гъвеччи чук теклифазва.

Эффенди КАПИЕВ

“Москвадин дневникдай”

...Чана мугъманханадин нумрада нисинин хүрек незва. Телефонди зенги яна. Чаз “Кузнецкий мост” күчеда авай туквендиз фин теклифазва. Ана, накъ чаз писатель П.-ди лагъайвал, Сулейманавай пуд агъзур манатдин клани-таклан къачуз жеда. Им шаирдиз, Ленинан орден тебрик авун яз, писательин Союздин патай пишкеш тир.

Чун туквендиз рекье гъатзава. Сулейман парчайар алай дезгейрив фикарлу яз аквазвай хъана.

- Къариidi чукъни авунач, - мурмурзава ада. - Гъайиф!

Ада туквеничи дишегълидиз ишара авуна. Ада-ни күвзудан вилик сукно-бастун, ипекдин парчайар экъязава. Амма Сулейман абураз рази хъанач, туквеничин къилелай виниз къеклец туквулъна, читинин тупар къалурзава.

Туквеничи читер гъана. Гила инал алвер гатунна.

Сулеймана парчайрик тубл къязава, къиметар хабар къязава, “нта-нта” ийиз (“багъя я!”), кыл элкъуэрзава, мад парча түпнлай ийизва, кыл элкъуэрзава. Эхир ада яру царап квай чит (чи патара, адеп яз, адакай месин чинар цвада) хъяна.

- Сорок метр! - дамах газз лагъана ада. Туквеничи парча алцумдалди сабурдалди килинга,

чар алчудна кутуннавай багълама хъульчук кутуна, са къерех хъана акъвазна.

- Мад квэз вуч къандатла, лагъ! - теклифазва туквеничи.

- Мад затыни! - жаваб гузва Сулеймана. - Лагъ азас, Гъабиб, мад заз са затыни къанзавач. И гъаптур-чапурни за хва патал къачурди я: ам мукъвара эвлениши жеда, мес-яргъан цваз герек къведа.

- Сулейман! Вуна вуч лугъузва! - за жуван наразивал чунынхазавач. - Хъульрун къевзева, валлагъ-бильлагъ! Гъукуматдин виридалайни хъсан туквендай вуз вуч къандатлани къачу лугъузва, пуд агъзур манатдин къиметдик квай. Вуна квализ яхъцур юкъ чит хутахазава!

- Гъм... - Сулейман фикирлу хъана. - Вуна им тимил я лугъузвани?

- Вуч фикирар авун я? А ви хъульчук квайди и чамаданды эци, ша, туквендай къекъвен. Ви риклиз вуч къандатлани, гъам къачу!

- Акъваз! - Сулеймана зи гаф атана. - Вун гъахъ я жеди, вуна лагъайвал хъурай. Са цүд юкъ мад вахчун - гъам бес я! Мад заз затыни къандач!

Сулейман мад гъа виликан дезгедив хъфена, ада туквеничиндив мад цүд юкъ чит хъягъун ва вири санал къватна, кутунун талабна.

- Кончай базар! - шаддиз, рази яз, хълагъна вичини.

Гүлъулар чур хъай за адан чина акъваздай жүрэти авуна.

- Ина ацуқъдай кресло авани? - хабар къуна за туквеничиндив. - Гъваш, тавакъйда! Сулейман галат хъана, ацуқъна, ял ярай, чна къведа вуч къачудатла хъядя...

Чалай гъейри мад муштерияр авачир туквенидин юкъялвани къиль креслода за Сулейман ацуқъна. Гъавурда акъун тавур ам, читни хъульчук кумаз, ислягъиледи вичиз къалурай чкадал ацуқъна. Зун туквеничиндикъ элкъвена:

- Сусан булушкадиз кутугай цүд юкъ ипекдин парча!

- Белли! - туквеничиндив мад гъилера юкъ къүгъвани.

- Месин агъар патал къанни цүд юкъ вич къван хъсан еридин батист!

- Башустье!

- Акъваз! Акъваз! - гъарайна Сулеймана. - Вуна инал вуч къурувкар акъудзава?

- Цүсад къвати печенияр! - гъарайза за, мукъку туквеничиндикъ элкъвена. - “Түркестандин ширилхуар”! Хцин меҳъерик къаридини къужади чизи чагър хъурай!

- Вун дили хъанвани? - чинин рангар атана, гъарайза Сулеймана. - За вуз туквенидин пул ака вара-зара ийдай ихтияр гудач!

Ада хъел кваз къеклец чиле эцязава:

- Отказ! Отказ! Этот дурной права не имеешь!

- Имею! - гъарайза зани ва туквеничиндиз лугъузва: - Азас яб гумир!

Бирдан Сулеймана вичин хъульчук квай багълама чилел гадарна. Къекъемар зурзаз, күвзуль беден садлагъана агаж, зайиф хъана, къеклец чиле акуриз-акъуриз, ада раклархъди камар яна. За адан гүлъунин күвзуваны чукурзава...

- Бес я! - күлүх элкъвена, ада хъел кваз зи чинин тубл юзурна: - Гила килигда чун вуна вуч макъамар ийдатла! Сталиназ арза ийда за! - Сулейманан плузаррик зурзун акатна. - За вун секретарилел апудзава!

...Гъа икъ, писательин пишкешдикай арадал атай са затыни хъанач. Сулейман вичин гафунилай элчичи: гъа яхъчурни цүд юкъ хуналай гъейри, ада мад са затыни къачунач. Хъфидай реҳди ада зи чинар күзвай:

- Гъукуматди заз пишкеш авуна, зани шадвилай гъукуматдиз пишкеш хъийда, вуз вуч ава? Лугъуда за виридала амалрикай, ахпа чир жеда вуз намуслувилин кымет. Килиг ман садрал! Вуз гъукуматдиз вири гъавая гъатзавай хъиз аватла? Гъар са кепек гъисабнавайди я. Низ чида, гъа къепака дяве башламиш жедаочта, вуна лагъайтла - “адикалун, печения...”. Вуз хабар авачиз туш хыи - чун элкъвена душманрин юкъва ава, гъарда чи кар чурун патал багъна жагъурзава...

Амма яваш-явш Сулейманан хъел элкъвазава. Зи кисунни ада зун пашман хъунай гъисабзава...

Шагъбала ШАГЬБАЛАЕВ

Шаир чехи

Стал Сулейман шаир я чехи, Шиир хуралай теснифай вичи. “Савадсуз тир ам” лагъай алимдиз Чизвачир къилих дагъви итимдин. Акуна азас хъанвайди гerek. Гъилер инсанриз гун патал къумек, Чарни къелем въя, ада пер къуна, Кесиб синифдин гъульгуль - пер къуна.

Гзаф я...

(*Cтал Сулейманан таъсир-дик кваз къъевна. - Автордин къеид. - Ш.Ш.*)

Акъвазва заз зи ватанда Чуру хабар - тел гаф я. Сергъят хъанвай Лезгистанда Халкъдин ажукъ, хъел гаф я. Атланва чи клерец тарап, Къери хъанва Ахъцегъ багълар, Акъз чиле къезил гарар, Гила чинар, цвель гаф я. Сада-садал расална вил, Алцумзава парал-тимил. Чулав пехърят акъатда къил, Азас нукърен гъвел гаф я. Сиклре,

Сейфудин Шихалиеван - 120 йис Илгъамдин сеферчи

Казим КАЗИМОВ,
писатель, РД-дин культурадин лайихлу
работник

* * *

Зун жуван ватанэгъли, хурунви, вичин
девирда гъакъикатдан илгъамдин сеферчи
хайи Сейфудин ШИХАЛИЕВАКИЙ жезмай
къван марагълу делилар жагъурунин ва абур
раиж авунин рекъера гзиф къекъвена. А касдихъ
галаз вичел чан аламаз гурушмиш ханачтани, чи
меркезда ам яшамиш хайи Герценан
тварунихъ галай къучедин 5-нумрадин квадера
зун са шумудра хънай. Ина, са гъвечи гъята-
да, дарисъал чкада, риклер гегъенш инсанар -
са шумуд хизан яшамиш жезвай. Рагъметлу Са-
идуллаев буба, Исмаил Вагъабов, вичин куд
веледни галаз Сейфудинан умъурдин юлдаш,
гъакъикатдан вич виридан диде хъз тухвай
машгъур Сафаралиевин неве Гъуруп диде...
Ери-бине Хив райондин Цлахърин хъурый тир и
камаллу дишегълиди, гъар сеферда гуруш-
миш хайила, вичин асул бинени Ялахърин хуур
я лугъудай. Икъ зун и хизандиз хейлин мукъва
хънай. И риклер хунар С.Шихалиеван 120 йи-
сан юбилейдихъ галаз алакъалу я.

Инкъилабдин женгера

Вичин гъилералди къхенвай таржумагъалда
къейдзавайвал, Сейфудин Шихалиев 1899-йи-
суз Самур округдин Ялахърин хууре Бакудин
фяле Шихалидин хизанди дидед хънай. Бу-
бади нафтадин мяденра 23 йис тир зеъмет
чугъваз. Хизанди хайи эркек веледдин квачери
чил къунмазди, бубади ам вичин патав Бакудиз
тухвани. Ина къльд 120 йис тамам хънвай Сейфудин
Сабунчида сад лагъай дережадин мектеб-
диз гъахъзва. Гурунчилай ада урущинни та-
тарин мектебдин 3-отделение акъалтларзава,
мад къелун давамариз хъжеваз: нафтадин мяденра
буругъчирин забастовкадин иштиракчи
хънин килигна, Шихали квалахдилай элязва.
Бубади хайи хууръуз тутноз мажбур хънай.

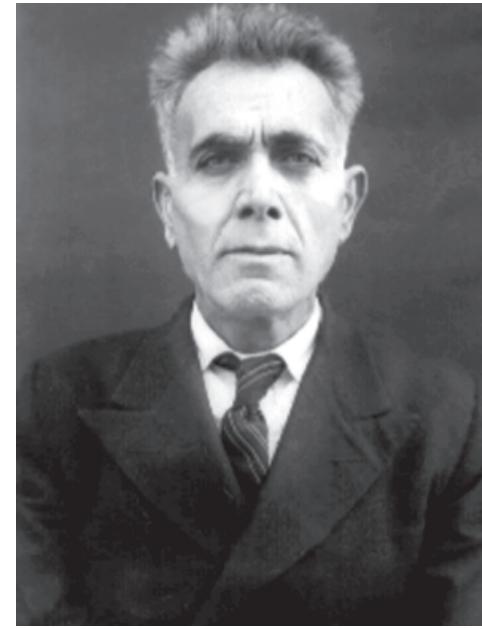
* * *

1915-йисуз 16 йиса авай жаван Сейфудин
мад Бакудиз физва, ина нафтадин мяденра
аралух квалахардай фяле жезва. Гила лагъай-
ти, ада къиле Мукътадир Айдинбегов авай фя-
лайринг кружокда активдаказ квалахзава ва вичин
патав РСДРП(б)-диз авай майилар къалур-
зава. Гъайф хъи, кружокди квалах яргъалди
давамарна, ам чкайдалай гурунчилай Сейфудин,
1918-йисуз мартаин вакъяяр себеб яз, пар-
тиядин тапшуругъар газ хайи хууръуз хъзвезва.
Гъатта хайи Ахъчегъерин райондани кваз түрквер-
пайда хъайила, Сейфудинак Ахъчегъерин къел-
да жергедин аскер жезва. Амма... И чавуз буба
рагъметдиз фена, хин къайгъуяр къеве гъатна.

Бейкарвал себеб яз, мад Бакудиз хъфиниз
мажбур хайи Сейфудин ина полицияда къул-
лугъдал ақъваззава, большевикрин чинебан
тешкилатдин квалахдани иштиракзава. Азер-
байжанда Советрин власть тайин хайила,
милиционервил къуллугъдал элячна, большевикрин
партиядин жергейризни гъахъзва.

1920-йисуз С.Шихалиев партийный ва совет-
рин квалах тешкилун патал Дағыстандин об-
комдиз, аныни Къасумхурун райкомдиз ракъ-
урзава. Ина адакай ВКП(б)-дин Къасумхурун
райкомдин жавабдар секретарь жезва. Вахтар
акъалтлай четинбур тир. И йисара партиядин
член Сейфудинан къилелни ара-ара чулав бу-
лутри сирнавзавай: ам гагъ партиядин жергей-
рай чукурзавай. Гъайбетар бинесузбур тирвияй
мад ВКП(б)-дин жергейриз квабул хъийизвай.

Нетижада 1923-йисуз девирдин баркаллу ру-
хвайрикай сад тир Сейфудин Шихалиев Москва-
да кардик квай Стalinan тварунихъ галай

Махачкъалада Союзпечатдин директор,
ДАССР-дин наркомпросдин библиотекайрин
сектордин заведующий, Даггизда лезги секци-
ядин редактор (адан гузычилек кваз 2, 3, 6-
классар патал учебникар чапдай ақъуднай),
таржумачи ва икъ мад... Икъ Сейфудин Шиха-
лиеван умъурдин рехъ, лугъудайвал, халис
женгенин рекъиз элкъвена.

Ялахъринни булахърин велед

Хайи Ялахърин хуруннан ялахъринни булахъри
гъеле аялзамаз гележегдин савадлу хин рикъ
къарсурнани, чидач, сифте ада гузыл тъбиат-
дикай, гулыушан дагъларикай, дишегълидин гуль-
чегъвилек шириар теснифиз хънай. Гележег-
да, вичиз дунъя акурла, улькведа ва дунъяда
къиле физвай ажайб вакъилярин таъсирдик Сей-
фудинан яратмишнин тематикани гъенши хънай.
Лезги мектебра къелзавай аялар патал учеб-
никар тукъуруннайлай алана, ада урус халъдин
классикрин эсерар, сифте нубатда, А.С.Пушкин
нан шириар лезги чалалаз таржума авуна.

Батандин Чехи дявидин йисара автордин
яратмишнри мадни цук ақъудна, бегъер гана.
Адан къелемдикай хкатай "Батандин кард" (Со-
ветрин Союздин Игит Валентин Эмироваз талу-
къарнавай) Виридагъустандин конкурсда гъалиб
хънай. Дявидин йисара къиле тухвай пропаган-
дадинни агитациядин жанлу квалахдай Сейфудин
Шихалиев ДАССР-дин Верховный Советдин
Президиумдин Гъурумтдин грамотадиз лайхху
хънай. Адас "За оборону Кавказа" медаль гана.
Батандин Чехи дявидин 1944-1945-йисара рес-
публикадин "Социализмдин пайдах" газетдин (къе
"Лезги газет") редакцияда хурун майшатдин
отделдин заведующий виле квалахдайлан Сей-
фудин Шихалиев яратмишнрин яцла хъайиди
якъин я. Ада теснифай "Гъулдандин ваар" по-
весь, гъайф хъи, а йисара гелни галачиз кваж-
най. Повесть Советрин Союздин Игит Гъасрет
Алиеваз талукарнавайди тир... Жуван нубатдай,
за ии ватанэгълидин рехъ давамарна, и повесть
арадал хана, чапдайни ақъудна...

Бубадин весидиз

вафалубур

Вичин таржумагъалда къедий ийизвайвал,
Сейфудин Хив райондин Цлахърин хъурый тир
Сафаралиевин играми вах Гъурульдул эвлени-
миш хънай. И тукъвей хизанди пуд хвани са
руш умъурдин шегърдад экъечна.

Анжак умъурдин 52 лагъай йиса квач эциг-
наваз, веледрин далудихъай буба Сейфудин
галатайла, Чехи хва Сабирлан 15 йис тамам
хънвай, гъвечи Набат вад йиса авай, дунъя-
диз гунағъсуз, сирлу вилералди килигъзтай аял-
тири... Абурун арада мад къве хва - Серго ва
Шамил авай. Бубадин ирсиниз ва весириз ва-
фалу рухвайяр. Абурукай гъар садакай повес-
тар къхиз жеда. И сеферда бубадикай курур-
рикел хунарлак ақъваззун серф акуна.

Гъурур дидеди умъурдин хейлин магъ-
римвилериз уткемвиледи дурум гана, къуд
веледни хайи бубадин пак веси тир савадлу,
камаллувилин къакъан сенгеррив агақъарна.
Ихътин ирс кважъдайди туш...

Цийи девирдин векил

Батандин меркезда чирвилер къачуна хтай
Сейфудин Шихалиева сифте ВКП(б)-дин
Ачикучагъерин райкомда, гурунчилай Касавкор-
тдин райкомда агитациядинин пропагандадин
отделдин заведующий виле квалахзава. 1920-
йисалан партиядин член С.Шихалиев идео-
логиядихъ галаз алакъалу гзиф идараириз
рејбъервал гуз рекъе тунан. И сияй еке я.

Жирият Тагыровадин - 95 йис

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Жирият Бейдуллаевна ТАГЫРО-
ВА... И тъвар чазни, чи газет келз-
вайбурунни ХХ асирдин 90-йисара чир
хъана. Ам Къиблепатан Сухокумсқа,
нафтадин мяденрин устларин хизан-
да яшамиш жезвай. Яшар 80-дав
агакънавай дишегълидихъ вилерин
экв амачир, ада вичин эсерар, Сулей-
мана хъиз, хуралай келдай. Мани лу-
гъузвойда хъиз, гъар са цар яргъалди
чун галаз тикрардай. Гъа саягъда ада
Етим Эминан, Стлал Сулейманан эсе-
рарни, са гъалатыни квачиз, хуралай
келдай.

Ихътин аламатдин алакъунар авай
дышегъли-диде, баде чаз ачухайди и

шегъерда яргъал йисара алакъадин
узелда почтарин рекъяр операторвие
ле квалахай лезги тават Тутъуханум
Фатуллаевна МИГЪРАЛИЕВА я.

Жирият дидедин хайи ватан Су-
лейман-Стальский райондин Бигеррин
хуур я.

Къисметди ам патав гвай Ялцу-
гъиз - чи классик Етим Эминан хуруръз
акъудна. Яни шаирвилин ирс Жирият
дидедив Эминанни Сулейманан, Али-
баганни Саядан ватандай агақъын.

Ам 1924-йисан 21-январдиз дид-
диз хъана. Ленин къеи юкъуз хайи руш
баҳтлуди жедай туш лугъудалдай ви-
чиз таниши. "Гъакъл хувнин авуна", -
рикел хидай Жирият дидеди. Лап жа-
ван йисара амаз хуруръз чехи шаир
Стлал Сулейман къена лагъай хабар
агақъын (1937-йисан ноябрь). Сифте яз
рикъя кудай чаларни яч чаваз ақъат-
най. Ахла Ватандин Чехи дяве къа-
рагъын. Школа акъалтлариз таъхъай ру-
ша колхозда дяведиз фейи бубаярни
чехи стхаяр эвзена. Ада дагъда чу-
банвални авуна, хууре - лежбервални.

Дяведа адан ими, стха, халу, хей-
лин маса мукъва-къилияр телефон хъана.

Гъурунчилай, 1966-йисуз, мад са
стха - Советрин Армиядин офицер
Прикарпатьеда живедин маръжанлик
акатна, телефон хъана. И дердисерви-
лери адан вилерин эквни къакъудна.

Играли итим Мегъамед Тагыров
Жирият дидедин имид хва тир. Баку-
дай газдини нафтадин мяденрин къул-
лугъчирин рехъ вилиди фена. Сифте
Бакуда, 1957-йисалай Сухокумсқа
квалахна. Ина чехи хизанди арадал
гъана: пуд хвани руш. Тагыровин пуд
хвани, Советрин Армиядин жергейра
куллугъчирин яз хтанда...

Жирият дидеди чаз, чехи тъурумт
яз, вичин веледар, "Лезги газети" ви-
чин руғъудин лампа, дердисерви
алудзай дарман тирди лугъудай.
Адан патав чун (зун, Ағъзари Сайдов,
Гъемзэт Гамзатов) са шумудра фенай.
Гъар сеферда и кар адан хизанди патал
сувариз элкъведай. И гуруршрин би-
недалласа шегъердин телевиденидин
журналистини вижевай фильм туль-
курна, са шумудра къалурнай.

Амма вучда къван, садавайни чин
дидеяр, бубаяр ажалдикай хуз хъайи-
ди туш. Жирият дидени тъакъ я. Ам ча-
вай 2010-йисуз къакъватна. Рагъметрай
вичиз. Адан ирсиникай са вуч ятла гу-
мукунал чна шадвалзай. Вичи ла-
гъявайвал, гъвечи чавалай шириар туль-
курзий хъайи адахъ са шумуд даф-
тар ацай эсерар авай. Чапдиз ақъуд-
наваҷир.

Агъадихъ чи архивда амай адан
эсеррикай гузва.

Жирият ТАГЫРОВА

Къенин гъалар акур- ла, нарази Эмина

Эгера квев Етим Эмин рахайтла,
Къу тегънеяр тунан царцъе лагъайтла,
Бейхабардиз Ленин юлдаш хтайды,
Жавабдар кас жагъурда ку арадай.

Буржуази хтайди хъиз чи хуруръз,
Фир-тефириди сал хъана хъи кесибриз.
Гъарда вичел гъакимдин тъвар эцигиз,
Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

Гъикъ жедатла чидач дунъя пакадал,
Къвач илисна къуне фу квай суфрадал,
Халкъдин къажгъан рганач хъи
муркадал,
Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

Къуллугъчирин жибин дулу хъайила,
Кесибр-кусьубъ, дарлух чугъваз, кайила,
Шезва Эмин, квекай кефи хайила,
Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

Аллагъади къил ақъудда гъа куб
сирдай,
Къунни пашман жеда, жемят, эхирдай,
Кал хкведач, я мад дана нехирдай,
Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

Эмина квез лугъузва хъи мецелди,
Фагъум-фикир ая гъар са къевълди,
Тухузва къун ку нефсерин хиялди,
Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

И саягъда эхир хъсан къведени?

Малдиз ериш амачир хуур жедани?

Некъед бедел сергни чичек недани?

Икъ жедалди хъаначиртла хъсан тир.

Гъайванрин арза

Чи агъвалат авай гъалда лугъун квез,
Къун гъавурда тун патал чаз авач мез,<br

Сагъламардай чешме

Тегъи МЕГЬАМЕДОВ

За и ихтилат къвализ "Лезги газет" хкен тийизвай ксарихъ, хизанрихъ элкъвена ийизва. Алай девирда чи улькведа бажарагълу, дерин чирвилер авай дуухтурар тимил хънава. Азарлуйрин къадар йисалай-суз артух жезва.

Гъалар къалабулух квайбур тирвиял, дунья барут авай чепегдал алайди хъиз авайвийлий инсанрин риклериз архайнвал, секинвал амач. Сир туш, чехи пай узувърни инсандин риклиз секинвал тахъайла арадад къвезева. Хурпера, шегъерра аптекаяр къарникъузар хъиз, гзаф жеватлани, анрай гузай хейлин дарманар ери авайбур туш. Амма инсандин чехи пай дуньушура вичивай вичис къумек, жуван риклиз секинвал гуз жевайди я. Гъавилай ахътин жигъир пар жагъурна къланда.

Ихътин са меслят къалурин. Жуван нервияр секинарун патал лезги чалалди ақътзавай багъри "Лезги газет" къачун, ам кхын теклифазва. Сифте чинилай эхирдалди ам къела. Эгер күнне "Лезги газет" къвизвачтла, келзаштла, им лагъай гаф я хы, квезд дуньядя, улькведа лезги халъдин векилри тъихътин лайхълу чка къазватла чизвач. Дувул галачир тарни жедач, тарих авачир халъкни. "Лезги газетдин" чирнай квезд дегъ заманайрилай инихъ чи халъкъдихъ тъихътин бажарагъ

лу алимар, шаирар, игитар - лезги халък патал зегъмет чуугур инсанар хънатла, аватла аквада. Лайхълу инсанрикай чаз икъван гагъда тимил чизвайтла, "Лезги газетди" чи чирвилер артухарзва.

Гъа са вахтунда алай девирни жумарт инсанралди мискын туш. Цийи тъварарийкин квезд багъри газетдин чинрилай малуматар, хабарар жагъида.

Газет келдайла, куб фикирдиз, зун а кардихъ инанмиш я, узъурдикай фикир, хиялни къведач. Эхъ, хайи чал ризкъидилайни, гъавадилайни багъя я. Квезд чални дарман тирди чизвач жеди. Жуван лезги чалан, багъри газетдин дустар хъхъу! Кубн азад гъикъван мукъва хъайтла, тъкъван хъсан ва сагъ жеда..

Гъакл зун лезги я лугъуналди лезги жедач. Лезги чал тийижир лезги хъун - им гъихътин гъал я?! Халисан лезги хъун паталди хайи чал хъсандин чир хъана къланда. "Лезги газет", багъри чалал ктаб-журнал келна къланда. Лезги чилин руг чекмейрал алачирдаз халис лезги лугъуз жеzdани?! Эгер күнне "Лезги газет" келиз башламиштла, лезгивилин руль ахварай аватда.

Кубн захъ инанмиш хъхъу, и кар за жуван хамуналди ахтармишна. Аптекадиз физ, дарманар къачуз, пул куягъдалди, лезги чалал къевнай газетарни журналар къачун ви чандизни реъят я, рульни девлетлу жеда. Зи тъавурда дувъз акъурбуруз баркалла! Вири сагърай!

Чи рульдин ем

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

За "Коммунист" ("Лезги газет") 1963-йисалай къвизвача. Жуван дидед чал девлетлу ийизвай, хуъзвай адад мана-метлеб лап чехиди я. Алай девирда къалахдай чаяр амачирла, жегъилар патарал финиз мажбур хънава. Школайра лагъайтла, келдай аялринг къадарни тимил жезва. Гъа са вахтунда патарилай хтай аялар дидед чалал рахазвач вя чалал, гафар какадарзва. Хурпера чехи хънаван агъалиярни патарал фена, хурпера хтайлар, урус чалалди рахазва. Урус чал чир хъун, гъелбетда, пискар туш. Амма жуван дидед чал квадаруниз рехъ гана къланда.. Дидед чал течирла, вун вуч кас ятла лагъ кван.

Чи ватанэгълийри милли чалал фикир тагун, ам рикелей алудун еке бахтсувал я. Дидед чал хъун, ам девлетлу авун, "Лезги газет" къкин гъа са лезгидин пак буржидиз элкъвена къланда.

Чахъ дидед чалалди рахай, милли меденинъят хвейи, халъкни, лезги чални дуньядиз машгъурай Алкъвадар Гъасан эфенди, Музыкурви Гъажи Давуд, Ярагъ Мегъамед, генерал Араблинский, Лезгинцевар, Курье Мелик, Къульчукъ Саид, Етим Эмин, Стап Сулейман... ви икъл мад

къеъаль рухвайар хъана. Чун абур рахай чал хъуз, ам гележегдин неシリларни агакъариз алахъун лазим я.

Чир хъхъу: и жигъетдай "Лезги газетди" еке роль къугъвазва. Ада чал дуньядя, Россияда, Дағъустанда къиле физвай вакъиайрикай хабарар агакъарзва, чаз дувъз рахаз чирзва, гъар сана авай баркаллу лезгийрикай къвизвача. Газет гъар са лезгидин къалах хъун дамах тушни бес! Ам къин патал мединиятдин, образованидин, медициндан рекъе зегъмет чуугвазвай гъар са агъали къенкъве хъун герек я. Дидед чалалди ақътзавай изданийрин мана-метлеб екеди тирди аннамишна къланда. Абур чи рульдин ем я. Залагъайтла, гъар ийсуз, "Лезги газеттилай" гъери, "Самур", "Кард" журналарни къвизвача. Абур келуни зи зигъин артухарзва. Къиметар гуя багъя я лугъуз, багънаяр ақъудиз, газет къхин тавуна ақъвазун дувъз туш. Дамахна къланда жуван чалал газет ақътунап. Ам алай йисан амай варцира къхиз рикелей алудмир, гъелбетлу лезгияр.

Тиражар ви вине хъуй,
Виридалай къенкъве хъуй,
Гъеччи-чехи талгъана,
Гъар са касдин гъиле хъуй!

Ви тариф гъикл ийидач къе,
Чи амадаг гъар са рекъе.
Дережаяр хъуй мадни еке,
Сагърай, сагърай "Лезги газет",
Лезги халъдин гъузгъу газет...

Хайи Чал

Дидеди заз чирай чал,
Мана гъакъван дерин чал,
Вун масан я, багъя я,
Виртедилай ширин чал!

Вун зи чандин дамах я,
Гъар камуна даях я,
Зи берекат, гъерекат,
Ялав хуъзвай чахмак я.

Лезги женин чал течир,
Адан лезет, звал течир.
Хуъх багъя яз, квадармир,
Адан чешме, хвал течиз.

Вун зи нефес, жигер я,
Риклун, рульдин бегъер я,
Цукъвераллай эмбер я,
Зи багъади - Лезги чал,
Зи хциевал, верги чал!..

Ярагъ-Къазмаяр

Чи азад ва ял ядай вахт

Нариман КЪАРИБОВ

дворецдал къван геъеншарунин проект түкъурнава. Анин яргъивал 12 километр жеда.

Хийирлудаказ ял ягъун, азад вахт маракълудаказ кечирмишн патал (куль-шульйрикай раҳадач) шеърда шартла, мумкинвилер генани ава. Амма къуйлайвиперихъ галаз санал и важиблу карда тайин тир нукъсанар, киммивилер авачиз туш. Бязи маса чайра хъиз, и шеърдани клубрин, кинотеатринг къимил хъланва. Шеърдин вини къиле авай Жданнован тъварунихъ галай чқадин колхоздин клуб агална, фадлай къилдин къасарин ихтиядда вуганва. Виликан б-нумрадин СМУ-дин клубни амач.

Са къадар вахтар идалай вилик Дербент шеърдин образованидин управлениидихъ жаван натуралистрин станция авайди тир. Ана тарсарикай азад ва гатун каникуларин вахтунда шеърдин мектебрин аялри ял ягъун чеплай асулу тир касар, тешкилатри гъикл къвалахзва? Абурулай чун рази яни?

И макъалада заз асул гъисабдай Дербентдикай, алай вахтунда вичин агъалийрин къадар тахминан 120 агъзурдалай алатнавай шеърдикай раҳаз къланзва... Къадим шеърдара анин агъалийри, мугъманри, туристири хийирлудаказ ял ягъун патал лазим шартла яратмишн ийсалай-суз, иллаки эхиримжи вахтара гзаф фикир гузва. Малум тирвал, шеърдара лезгийрин, табасаранрин, азербайжанрин, татрин театрар, аялринн жаванрин яратмишнин дворец, центральный ва микрорайонрин билиотекаяр, 12 музей, гъа ийсан спортдин мектебар, 6 парка, "Набережная" тъвар ганвай гъульюн еке къер ава. Анира киш ва гъяд ийкъара, гъакни къалахдикай азад вахтара инсанар гзаф ақвада. Ял язава, сагъламвал мянъкемарзва. Шеърдин администрация мукъвал вахтара Низами Генжевидин тъварунихъ галай парк ва центральный стадион цийи къилелай туъхъурунин къайгъурик ква.

Агъалийрин талабунар ва ял ягъунин жигъетдай ийтияжар фикирда къуна, саки вири паркара азад вахтара агъалияр, иллаки яшшу ксар шахматрал, тъмайрал, нарддал, доминодал къуъун патал махсус къалер, гъеччи клубар кардик кутунва. Анира ақважунар, турнирлар тешкилзва.

"Набережная" къер шеърдин агъалийрин ва мугъманрин рикл алай чқадиз элкъвена. Ана межлисринг

Шагъ-Эмир ГЪАЖИЕВ

Сагърай газет!

Вуч гаф ава а ви рекъиз,
Гъакъван чехи, гъакъван михъ!
Ракъинин нур я чаз эку!
Сагърай вун, чи "Лезги газет".

Келиз, рахаз чирзавай чаз,
Руль ийизвай аришдихъ хаж,
Чи садвилин лайхълу ярж,
Сагърай вун, чи "Лезги газет".

Акъул дерин, чалал зерцъи,
Зайиф жедач зар ви царцъин,
Йисалай-суз жез вун хци,
Сагърай вун, чи "Лезги газет".

Вун тахтайла жеда сефил,
Хада бегъем чанда гъузгуль.
Къавзана чун, алаз вал вил,
Сагърай вун, чи "Лезги газет".

Хайи халъдин дамах я вун,
Дидед чалан къаймак я вун,
Гъар са ийкъан даях я вун,
Сагърай, сагърай "Лезги газет".

Ван авуна

Дульз лутъузва

Райсудин НАБИЕВ,
муаллим, зегъметдин ветеран

"...Тамуз ван жедайвал" къил гана, "Лезги газетда" и мукъвара мақъала чапнавай. Заз адад автор Надият Велиевадиз чухсағылт лугъуз къланзва. Ада телевизордай вич килигай кинодин бинедаллаз гъазурнавай мақъала иллаки жегъиль хизанар патал тарс я. Гъа са вахтунда къвалин-къан, яшайишдин шартла къайдада туннин, диде-бубадихъ галаз дувъз рафтарвал тешкилунин жигъетдайни мақъаладихъ еке метлеб ава. Чипи гъихътин гъалатлар, (иллаки диде-бубайрихъ галаз жезвай алакъайрин жигъетдай), ахъайнатла фикир гун, абурун къайгъуда хунынкай метлеб худун чарасуз я. Мақъалада къейднавай сифтегъан пуд стхадин къилихъиз ухшарбур чи хурерани авачиз туш. Мукъвабуру,

ярар-дустари гайи меслятар ахтинг буру къабулни ийизвач. Вуч лагъай гаф я хана, хвена, къелиз тұна, эвленишина, умъурдин шеърдедал ақъуднавай диде-бубадиз "вун гъинай, зун гъинай" лугъуз къекъуын?! Тербия вири девирда сифте чқадал хъун герек я. Чипи тербия авачир бязибуру, гъелбетда, диде-бубайрин кефи хуниз рехъ гузва. Ахътинбурун рикелей дидеди гайи нек алатнавай хъиз я. Ватандиз, диде-бубадиз вадалу хъун виридан буржи я. Гъульбетлу жегъилар, күнне веледризни и крат чиратла, абурун дувъз рекъе таз алахъайтла, аферин къведа. Надият вахан мақъаладин метлебни гъа им я. Сагърай вич!

"Лезги газетда" жегъилориз ватан-пересвилин, рульдинин ахлакъдин тербия гузвой, гъакл марифатдин темайрай мақъалаяр мукъвал-мукъвал чап авун тарифдай ва шад жедай кар я.

Дербентда - 2 фестиваль

Гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Дагъустандин культурадин министерстводи и ийкъара къве фестиваль - адетдин культурадин централният "Зи Ватан-Россия" лишандик кваз тероризмидиз аксивал авуниз талукъарнавай фестиваль ва республикадин халкъдин яратмишунрин "Россия-зи Ватан" фестивалдин зонадиз талукъ пай къилье тухвана. Дербентда Лезгийрин госмуздрамтеатрда къиле фейи мянрактран программа Мегъарамдхурун, Ахъцъява Рутул районрин халкъдин театртин сэльнейрикай ибарат тир. Икл, Мегъарамдхурун райондин халкъдин театрдин иштиракчиири «Дяведиз рекье тун» сэльне къалурна. Ролра Изам Улубегов (Магъмуд), Садагет Сайдова (Перистан), Билал Эскендеров (Аскеран хва), Жульета Омарова (Бикедин руш), Фероза Улубегова (почтальонка Мапери) къуѓувана.

Фестивалдин вири иштиракчия Дагъустандин культурадин министерстводи акъалтзавай несилидиз ватанпересвилин, руѓудинни ахлакъдин тербия гунай дипломралди къейдна. Мегъарамдхурун райондин театрдин колективидиз запда авай тамашачийри лайихлу къимет гана.

Гъуѓуњлай сэльне хореографиядин колективин ва манидаррин (вокальные исполнители) - республикадин халкъдин яратмишунрин "Россия-зи Ватан" фестивалдин зонадиз талукъ паюнин иштиракчиири ихтиярда вугана. Агъул, Ахъцъя, Даҳадаев, Докъузпера, Дербент, Къайтагъ, Къурагъ, Мегъарамдхурун, Сулейман-Стальский, Табасаран, Хив районрин, Дагъустандин Огни ва Дербент шегъерин артисти чин устадвал къалурна. Икл, фестивалда Мегъарамдхурун райондин патай Айдуң Мегъамедов, Эс-

фира Хасбулатова ва Тагирхурун-Къазмайрин искусствойрин школадин хореографиядин коллектив сэльнедал экъечина.

Фестивалдин иштиракчиири устадвализ вичин составник Россиядин искусствойрин лайихлу деятель, профессор, "РД-дин музикантин Союз" РОО-дин председатель Хан

Баширов, Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, ДГПУ-дин музалатрин ва манияр лугъунин рекъяя кафедрадин профессор, Россиядин гъукуматдин, "Дагъустандин руѓъ" премиерин лауреат Юрий Ханжов, "Дагъустандин правда" газетдин культурадин отделдин редактор Светлана Кривоносова, искусствовед, РДНТ-дин пешекар Татьяна Петенина, Россиядин писателрин Союздин член, РДНТ-дин пешекар Бағаудин Узунаев ва хореограф, РДНТ-дин пешекар Наби Салаватов квай комиссияди къимет гана.

Фестивалдин иштиракчиири сэльнедилай милли чаларал ватанпересвилиз, Дагъустандин гъурчевилиз, Ватан клан хунииз талукъ шириар келна, манияр лагъана, аяприн хореографиядин колективири къультер тамарна.

Виридалайни хъсан колективири 12-июндиз - Россиядин Йикъаз талукъ яз Махачкъалада "Россия - зи Ватан" лишандик кваз къилье тухудай гала-концертда иштиракда.

Дуствилин сес

Фольклордин мярекат

Са тимил йикъяр идалай вилик Калмыкияда, төбият хунииз талукъ "Тюльпанрин фестиваль" суварин сергъятра аваз, "Дуъзенлухда дуствилин сес хаж хъланва" фольклордин регионрин уртах фестиваль къиле фена. Ам Калмыкиядин дуъзенлухра та- муун тюльпанри цукъ авурула къиле тухузва. Мярекатдин къилин макъсад Россиядин Федерациидин Яру ктабда гъятнавай алай аямдин тюльпанрин улу-бубайрин (адаз Геснеран (Шренкан) жинс лугъузва) сорт хунал общественностдин фикир желбун тир. Фестивалдин йикъара республикадиз дуъзенлухда гъурчевилел гъейран агъзурралди туристар атанвай...

"Дуъзенлухда дуствилин сес хаж хъланва" фольклордин регионрин уртах фестиваль Россиядин культурадин ирс хунын, яратмишунин шартлар девлетлу авунин ва, художественный рекъяя майданар гегъеншаруналди, милдетрин алакъаяр къадайвал тукъурунин макъсаддалди тухузва. Адан сергъятра аваз мугъманриз Волгоградский, Астра-

ханский, Ростовский областри, гъакини Дагъустан, Къазахстан ва Калмыкия республикайрин яратмишунардай коллективин устадвал, Калмыкиядин хурун майишатдин гъйванарин выставка, сенятарин мекера ва икл мад аквадай мумкинвал хана.

Фестивалда Мегъарамдхурун райондин фольклордин "Ялцугъ" ансамблдини иштиракна. Адан рөгъбер Дагъустан Республикин лайихлу муллим Рустам Надирович Къарибов я. Коллективик Советский хурун юкъван школадин муллимар, райондин культурадин отделдин къулгүччияр квай. Лезги халкъдин манийрикай ибарат тир абурун программа квайт хъланвайбуру хушвилелди къабулна.

Калмыкиядиз фин патал коллективидиз Мегъарамдхурун райондин къил Фарид Агъмедова къумек гана. Фольклордин регионрин уртах фестивалда иштиракунай адаз, гъакини "Ялцугъ" ансамблдин коллективидиз Калмыкиядин культурадин министерство-дин, РДНТ-дин патай чухсагъул малумарна.

Лап хъсанбурукай сад

Рагъидин ЭМИНОВ

Садра хъягъай кеспидаид умуърдин макъсад, руѓъдин таъминвал жагъун гъар са кас патал еке баҳт я. Ахъцъярин аялрин музшколадин директор РАГЬИМОВ Абдулкерим Азизагъаевичизни вичин умуърдин макъсад кеспидаид акваза. Машгур манидараар, ашуқъар, актерар, композиторар, музикантар акъатнавай Ахъцъярин хуърий тир ада вичин вири къанажагъу умуър хайи халкъдин культура, музика пропаганда авуниз, чи аялриам клан хуунин гъиссер кутуниз серфзава. Гъвечи чавалай музикадал, манийрал, къульерал рикли алай гадади гъеле Ахъцъярин 2-нумрадин юкъван школада келздавай чавалай, музшколадик экъечина, халкъдин милли алатрай чирвилер къачунай. 1978-йисуз хъсан къиметралди школа куялягъайдалай гъуѓуњназ ам Дербент шегъердин музучилищедик экъечина. 1981-йисалай жегъиль пешекарди Ахъцъярин школада муллимвиле къвалахиз башламишна. 1986-1988-йисара ада Ростовский областдин Семилянск шегъердин культурадин дворецдин директорвиле къвалахна. Гъса ва хахунда Ростовдин госпединститутда музкультпросветдин отделение акъалттарна.

Къвалахздавай ва келздавай йисара Ростовский областдин губернатордин, Россиядин халкъдин культурадин милли адетар хунар Саратов шегъердин мэрдин патай ва Вирироссиядин Волжский подворный фестивалда хъсандин иштиракунай адаз гъуѓметдин грамота таяр гана. Яргъал йисара везифайрив намуслудаказ, жавабдарвал аннамишнади гъечунай 2017-йисуз амрайадминистрациядин, гъакл РД-дин культурадин министерстводин патай "Дагъустандин культура вилик тухунин карда къазаншишай агалкъунрай", "Шарвил" эпосдин суварин мярекатриз худколлектив гъазурунай гъуѓметдин грамотайризни лайихлу хънай. РД-дин культурадин лайихлу работник тир ада 1994-1999-йисара Ахъцъярин РДК-дин директордин заместителвиле, 2002-2018-йисара райондин культурадин управленидин начальникдин заместителвиле къвалахна. 2018-йисан априлдилай адал Ахъцъярин Россиядин халкъдин артистка Рагимат Гъажиевадин тъварунихъ галай музшколадин директорвилин везифаир тапшурмишна... За адан вилик са шумуд сувал эцигна.

Абдулкерим Азизагъаевич, чаз куын музшколадик ва ана жезвай цийивилерикай куърелди съзъбетна къланзайвай.

- Эцигай 1936-йисалай и дарамат капитальнидаказ ремонт авунвайди тушир. Инаг Советрин властди вахчур къилдин касдин хусуси тир. Алай вахтунда 2 метрбадин дараматда (235 кв. метрдин майданра) 12 класси кардик ква. Хуърерани 4 филиалид къвалахздава. Анра 22 аялди келздава. Абурун пешекарвилин образование авай 30 муллимди фортелиано-дай, чагъандай, аккордеондай, халкъдин милли алатрай (зурнэ, кфил, тар, далдам, кларнет) чирвилер гъаза. 2018-йис школади хъсан нетижайралди акъалттарна. Гзаф муллимри ва чи тербиячиири райондин, гъакл Республикин дережада къиле тухузвай мярекатра активилелди иштиракна. Къилди къачуртла, М.Агъмедовадикай, Д.Алискеровадикай Махачкъалада къиле фейи Г.Гъасанован тъварунихъ галай пианистрин конкурсдин дипломантар хънан. Чини агалкъунар кардади тестикъарун патал музшколадин аялрин яратмишунрин коллективиди концертрин программамар къалурна.

Са жерге ученирикай райондин ва республикадин дережадирин конкурсра къвенкъвечи чаяр къуна. Икл, Фатима ва

Мегъамед Агъмедовар "Шалбуздагъъдин макъамар ва ритмаяр" тъвар алай республикадин фольклордин фестивалда дипломрэз лайихлу хънан. РД-дин райондин музшколайрин арада фортелианодай тухвай республикадин конкурса Заира Мусаевадиз РД-дин культурадин министр З.Бутаевадин къул алай Гъуѓметдин грамота гана. Чи 12 муллимдикай ибарат халкъдин милли алатрин оркестри алатай тайсан априлдиз Дербент шегъердин музучилищедик экъечина. Аинин директор К.Магъмудова чи школадин тъварунихъ чухсагъулдин чар рекье тунай. Алатай йисан декабрдиз Махачкъалада РД-дин культурадин министр З.Бутаевади, Ахъцъярин музшкола райондин музшколайрин арада лап хъсанбурукай сад тирди тестикъаруналди, 372 агъзур манатдин къимет авай пианино пишкешна.

Гъар йисуз РДК-дин тамашачийрин залда музшколадин муллимрэз оркестридин ансамблди (руководитель - А.Гъамзов) ва аялрин "Соколенок" дестеди (руководитель - Н.Мирзев) яхъялъисабдин концертар гъаза. Аялар райондин ва республикадин дережадирин фестивалприз ва конкурса хъсандин гъазурунай музшколадин дирекциядин патай муллимрэз тир А.Агъмедовадиз, С.Велиевадиз, С.Агъмедовадиз, Н.Мирзевадиз, А.Гъамзаевадиз, Ф.Агъмедовадиз, М.Агъмедовадиз, А.Хожаевадиз, М.Мурадовадиз ва масабуруз чухсагъул малумарна.

■ Къвалахда гъихътин четинвилер гъалтзава? Райадминистрациядин патай къумек авани?

- Сад лагъайди, музалатар лап къульте хънава. Гъавиляй муллимри чини хусуси башламишзава. Цийибур къачун хиве къунва. Къвед лагъайди, музшколадикай икъван чавалди концертар ва маса программайр къиле тухун патал тамашачийрин зал, санузел, канализация авачир, тъбии газ ишлемешзава. Вири и татуғайвилер арадай акъулун патал Ахъцъярин райондин къил О.Абдулкеримова музшкола сифте нубатда газдин линиядик кутуна ва дарамат капитальнидаказ ремонтната: дегълизар тукъул хънуна, классирин ва кабинетрин вири ракларни пенжерар цийибуралди эвзенна, 2 класс цийибур хънуна, хъвадай яд гъана, санузел ва канализация тукъул хънуна. И къвалахрилай гъейри, алай вахтунда (13 метр яргъивал ва 6 метрни гъяркъувал алай) тамашачийрин зал эцигиз башламишнава. Дуьшушдикай менфят къачунади къе заз къилди жуван, музшколадин муллимрэз ишлемешзава. Музшколадин педагогикадирикай сидкъидай чухсагъул путьз къланзава. Музшколадин педагогикадирикай сидкъидай чухсагъул путьз къланзава. Музшколадин педагогикадирикай сидкъидай чухсагъул путьз къланзава.

■ Къуй квехъ - музшколадин руководстводвирхъ ва адан колективидикай къвалахда мадни еке агалкъунар хъуррай!

- Сагърай къунни!

Тарихчи дустуникай гаф

Гъаким КЪУРБАН

ЗАЗ умурда гаф дустар хъана, абурукай сад халис тарихчи тир.

Рикел хувезва: алтат асиридин 60-70-йисара Дагъустандын лезги мектебра төбии алакынар авай, образование къачунтай, гаф йисарин текриба хъанвай, ғаф дистанциялардын муллимри къалахазавай. Абуру аялриз дерин чирвилер ва къени тербия гузтай. Нин твар къан? Вужтан? Ша чун яшлубуралай эгечин.

Векъеприн сифтегъан мектебда Ленинан ордендиз лайхху хъанвай, араб, фарс ва түрк чалар чидай, Етим Эминан ирс жағырзай, алым А.Ағъаевхал галас ала-къаяр хульзвай зари Сейфудин Гъажиева къалахазавай. (И зурба касдиз за 1975-йисуз жуван "Жегильлин пір" повесть багышана). Ах-цегъерин 1-мектебдин муллим Саид Гъажиева ва Къасумхурун мектебдин муллимри, Алдер Билаловани Салаудин Селимова, лезги чалан методикадай мақъалайр ва пособияр къывизай, абуру Мектебрин институтдин (гила Педагогикадин институт) Чехи илми къуллугъчи Н.Ағьмедовахъ галас сих алакъада авай. Къурушири мектебда зари муаллимри - Къуруш Мегъамедани Къасум Фаталиева, Миргагърин мектебда - Шихнесир Къафлановани Рачаб Рачабова, Мегъарамдурун мектебда - "Самур" романдин кирам Абдуллаев Искендерова, Хемрин мектебда Жамалдин Алижанова аялриз литературадин эсерин сирер чирзай. Смугулприн мектебдин муаллимар тир Абад Вағъабова Мазали Алидин ери-бине ахтармиш завай ва Назир Мирзоева гъаятдин эсерар къывизай. Ах-цегъерин 1-мектебда Бейбала Жафарова ва Вини Стәлприн мектебда Нурмегъамед Мегъамедова аялриз хай ватан чирзай ва тарихдин музәр арадал гъизай. Музықадин алакъунар авай муаллимри - Курхурун 1-мектебда Зубайл Къурбанова, Са-мурдин мектебда Абдулманаф Абдуллаева... аялрик далдамдин, чагъандин, тардин, чүнгүрдин... күмекдалди искустводин тýмарт кутазтай.

ЯРАГЬ-КЪАЗМАЙРИН мектебда Абдулгъамид Сайдович Абдулгъамирова аялриз физкультурадин, женгинин, къагъиманвилин, эдебин, итимвилин тарсар ва тербия гузтай. Зун адахъ галас 1967-йисан сентябрдиз Цийи Гъепцеңерин мектебда (зун иниз Мектебин институтдин ахтармишунар къиле тухуз атавай) таниш хъанай. Ам муаллимвилин пешедив ина эгечинавай, са йисалай вичин хульвур мектебдиз хъфенай. Хайи мектебда 40 йисуз чешнелудаказ зегъмет чүгүр инсанди халкъдин патай гъуреметдин "Полковник Абдулгъамидов" твар къа-занмишна.

Абдулгъамид муллим къакъан, шумал буйдин, экъу якъарин, элкъеве ачух вилера илгъамдин цөлхемар күзвай, викъель, гъилер, къуңнер юзуриз-юзуриз рахадай, яр-дуст ва мугъман-итим къандай, гъвччи-Чехи межлисрин тамада жезвай жумарт инсан тир.

Жувалай саки цуд йисан чехи муллимдив зун са тýмил мукъя-тдаказ агатзай. Анжах са иғтия-тиятни лазим хъанач, ам вич зи къан-шардиз атана. Ада викъельдаказ,

фадлай таниш инсандин хъиз, заз лагъана:

- Къурбан стха, за ви "Аламат" ктаб келнә. Заз ви гыкайяр, новелләяр гаф хуш хъана. Мубарракай!

ИХЪТИН малumatди ва къи-метди Цийи Гъепцеңерин мектебдин муллимринген арада зи къимет хажна, и кар зазни, сад ла-гъай ктаб акъатнавай жүзүе заридиз, гъелбетда, хуш хъана. Гъанлай чи сүгъбетар тарсарин арада, гъар архайнин вахт хъайила, литература-дикай ва тарихдикай къиле физвай. Сүгъбет никай кватайтлани (Ярагъ Мегъамед, Мирзе Али, Алкъвадар Гъасан, Н.Самурский, Къ.Ағъасиев, Стәл Сүлейман, Хуъргүл Тагыр, В.Эмиров, А.Искендеров ва мсб.), А.Абдулгъамидоваз виридакай ха-бар авай. Заз течир месэләярни азас чизвай. Зун рикливай тажуб хъана ва жузуна:

- Багъышламиша, ваз икъван малуматар, чирвилер гъинай я?

Ада, күсни дамах гвачиз, яваш-даказ лагъанай:

- Бес за ктабар келзувачни?

- Вун халис тарихчи я, Абдул-гъамид муллим, - тестикъариз клан хъана заз.

- Ва-аъ. Тарихчияр зурба ксар я. Зун анжах тарих къандай кас я жеди, - лагъанай ада.

Заз чин тийдай месэләяр гаф авай. Абурукай сад - Ярагъ Мегъамедан умуръ, адан диндин рехъ тарикъат тирди. И кар чиз, заз цийи дустуни гъар юкъуз вичин Вини Ярагъ хульвукай, шейх Мегъамед-кай цийи-цийи малуматар гузтай. Абуру галай-галайвал риккел хүн четин тир. За викъельвальна, жув патал хъин талабнай. (Зи архива а чавуз винидихъ твар къунтай агъ-сақъалрин, гъакъни С.Гъажиеван, А.Билалован ва С.Селимован риккел хүннэр къат хъанвай). Са вац-ралай зав А.Абдулгъамидован дафтари агъкын. Ам за жуван ма-къалайра ва "Ярагъ Ярагъ" романда ишлемишна, 60 йисалай ирссагъ-ибрив вахкана.

АБДУЛГЪАМИД муллим Ярагъ-Къазмайрин мектебдиз къалахал хъфейла, зи рехъ гъанихъ хъана: заз адап чина берекат авай сүгъбетчи Айишат диде ва хизанар, мектебдин коллектив, хульвур булахар ва къарасуяр чир хъана. Къилинди, дустуни зун Ярагъ Мегъамедан невейрин, Алидинни Исадин, къалериз тухвани, абурух галас танишарна. Нетижада заз гаф цийи малуматар чир хъана, шейхдин аса, кпун халича ва теспяյар акуна.

Ярагъ-Къазмайрал савадлу динэгъли Дадаш Къасумов лугъудай кас рагъметдиз фенвай. Адан къале самбар араб ктабар амай. Абдулгъамид муллимди къалин иесидивай

а ктабриз килигдай, литературадиз ва тарихдиз талуқу сад-къвед хъядай ихтияр къачуна. И вири зегъметар зун патал тир. За, машин къуна, Къулан Стәлдилай (иниз 1966-йисуз Векъепар куч хъанвай) Рагъ-экъечдай патан чалар чидай С.Гъажиев гъана, къве сядта са сандух ацай ктабриз килигна: абуру вири диндин улубар яз хъана.

1969-йисан мартаңдиз ярагъвий-риз са ядигар зани пишкешна: Моск-вадай лезги художник-скульптор Хасбулат Аскар-Сарыджади туль-куърнавай Ярагъ Мегъамедан тим-таддин шикил хъана, ам сифте яз "Коммунист" газетдиз (1969-йисан 4-март) акъудна, шикилдин копияр ярагъвий-риз, дустариз, агъсакъал-риз пайна. (Гъа и шикил Дағъустандин художникри - А.Адилова, С.Сейфединова, И.Халилова ва мсб. чүгүн хъувунтай вири шикил-рин бинеда ава).

Зунни Абдулгъамид муллим ийса садра-къведра душушүш жезвай. Чи арада датлана саламдин чарап, суваррин тебрикар къекъевз-вай. Гъар сеферни муллимди за-вай хабар къадай:

- Вуна вуч къывизай? Ам чавай мус келиз жеда?

Заз Къцариз ва Худатиз фидай, чи твар-ван авай хульвунвийрикай - XIX лагъай асиридин зари Мардалидикай ва XX лагъай асиридин революционер Абид Эмираллановай кал малуматар къват!дай ниятар авайди чир хъайла, дустуни къе-тилледил лагъана:

- Анирв вун за агакъарда!

1989-йисан гатуз чна Къуба ма-гъалдиз къве сияять авуна: сифте - Къцариз, ахла Худат шеърлердин фена. И къве сефердани хъсан нети-жаяр гана: 1970-йисан 8-январдиз "Коммунист" газетдиз зи "Миргагъ Мардалидин эсерар" твар алай мақъала акъатна; 1972-йисуз по-вестрин "Къацу цукъвер" твар алай ктаб басмадай акъатна, адак Абид Эмираллановаз бахшнавай "Асландин риккел авай инсан" повесть ква.

ТАРИХ хъиз, Абдулгъамид

Сайдович дидед чал, ли-тература ва музыкани къандай. Ада вичин хульвунви, муллим ва зари Тариверди Магъсимовал гүзел ширирл теснифун тапшурмишдай, азас цийи темаяр гудай. Къвалин вилик квай багъда, чульда, булах-рал нұккериң нағымайриз яб гудай, тибиятдикай лезет хуудай.

Абдулгъамид муллимди вич ярагъви хульнал дамахзай: заз ракъурзувай саламдин чарапал "Ярагъ Абдулгъамид" къуп чүгүз-вай, вичин са баладап Ярагъи тварни эцинга.

"Полковник Абдулгъамидоваз" Ярагъ-Къазмайрин жемятди "Хульвун дестек", райондин муллимри "Чан алай энциклопедия" лу-гъузай. Чи арада амайта, и йикъара адап 90 йис тамам жедай.

А.Абдулгъамидов заз камаллу дуст, вафа-ту-терефдар ва миягъем аманеви хъанай.

Абдулгъамид Сайдович вири умурда къагъиман инсан хъана. Ихътияр зун рузы адап рухвайрикни - машгүр журналист Аликак, Моск-вада физик-алим Низамидик, устлар Физулидик ква.

XXI лагъай асирида чи мектеб-ра, капитализмди агъавалзай дөвирдик тахсир яз, хайи чалал, литературадал, тарихдал маш-гүл, абурух риккел күзвай муллим-рин къадар, гъайиф хъи, къверда-вай тýмил жезва.

Гъазурвал аквазва

Россияндик Гъууматди "Милли проектар - "умурурдиз күчүрмешүн" пай" форумдин нетижайрин бинедаллаз са шумуд тапшургүрт Гъазурнава, абурукай бязибур образованин хилэз талуқубур ва мукъвал вахтунда къилиз акъудун лазим я. Ингэе абурун бинеда вуч аватла.

Аялрин бахчаяр "хизандин графикал" диде-бубайриз аялар ариз гүн ва хутаңу къулай жедайвал элячда. Алай вахтунда, месела, чехи пай бахчайри аял пакаман түүн гудалди гүн - им, адет яз, пакаман сятдин 9-дан зур ява нянин сятдин 6-дан зураз хутаңу истемишаза. Гъа са вахтунда чехи пай диде-бубаяр и чавуз гъеле квалахал аламас жезва. Аялрин бахчайрин графикар гила ачухдаказ веревирдда.

Аялрин бахчайра, школайра, колледжра ва вузра экологиядик рөкөй-образование гудар программамарай пайда жеда. Абуру элкъуынна къунвай тибиятдик мукъяятдаказ эгечиз чирда.

Региониз сагълам умуръ къилем тухуниз, түүн түүнин күлтүрадиз, хизандин ивиар хульнива абура раиж авунуз талуқубур образованин программарай гъазурнан тапшурмишнава. Алай вахтунда бязи регионра ухшар жүре программарай кардик квазва, мисал яз "Чешимеяр" программа къа-чуртла жеда. Ана асуул фикир рузындин мариатдин жигъетдай тербия гүнин месэлайриз гузва.

Алава образованин муллимринген педагогин образованин де-реже хажунин карда экономикадин гъакъыкъи сектордин карханайри иштиракда.

Университетра, илимдин тешкилдатра ва экономикадин гъакъыкъи сектордин карханайра илимдин образованин централайр пайда жеда.

Колледжра ва вузра инженерингдин централайр ачууда. Алай вахтунда и тапшургүр къилиз акъудиз гъазурвал аквазва.

Важиблувал екеди я чи мухбири

25-апрелдиз Дагъустандын образование вилик тухунин институтдин (ДИРО) образованин кафедради Сулейман-Стальский райондин Курхурун М.Рагымован тваруунхъ галай 1-нүмрадин СОШ-дин бинедал хайи чалан ва литературадин муллимринген семинар къилем тухвани. "Хайи чалай ва литературадай тарсар гүнин къалахада алай аямдин образованин технология" къил алай тешкилай и миракатда Республикаин вири пиллердай лезги чалан ва литературадин 80-далай гаф муллимринген иштирака.

Миракат ачухай школадин директор Мегъамедкерин Гъасанбекова

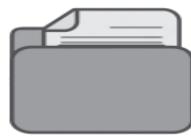
къват! хъуванвайбүр табрикна. Гүзүнүллай рахай ДИРО-дин ФО-дин кафедрадин заведуючий, филологиян илмринген кандидат Гъабибат Гъажимуратовади чалар хульнива га гөнгөндиш ишлемишнин реке гъалтзай четин-виликай, и месзәл алай вахтунда авай гъалдикай ва гележеддин мүмкинлекердикай лагъана.

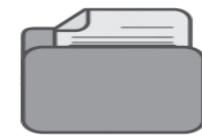
Миракат тешкилай, ам чешнеллудаказ къилем финик пай кутур ДИРО-дин ФО-дин кафедрадин старший преподаватель Нагима Таймуровади семинардин иштиракчылар галас санал хайи чал хульнивек гъалтзай четин-виликай. Гъа и кафедрадин старший преподаватель Райгъанат Юсупова школада дидед чалай тарсар тухдайла, алай аямдин гъильхин къайдая ишлемешиз жедатла, гъадал акъвазна.

Сулейман-Стальский райондин информацийнин методикадин центради вай хайи чаланни литературадин муллимринген ассоциациядии къилем тухванин къалахадикай и тешкилдатин председатель Гъүзэл Межибова раҳана. Ада дидед чал хульнива виликди тухунин карда күмекар гүнай райондин къил Нариман Абдулмуталибоваз ва Имам Ярлиеван меръямат-лувилин "Умуд" фондуниз райондин школайрин муллимринген вири пайтай чухсагъуль лагъана.

Семинардин тешкилдатин, "ИМЦ" МКУ-дин методист Назират Азимовади къейд авурвал, ихътияр миракатрихай хайи чал хульнива виликди тухунин, акъалтзай несил ватанпересвилин рузындааллаз тербияламишнин жигъетдай вайдай метлеб ава. "Хайи чал - им халкъдин рузындин күлтүра агакъарзай алат, инсан и ва маса миллетдин векил тирди, адахъ хайи халкъ авайди тестикирзай виридалайни гүлжүлишилан я. Гъаниз килинга, школайра дидед чалан тарсар гүнн

ЧИ ВЕТЕРАНИН ДАФТАРРАЙ

Шагъабудин ШАБАТОВ

Шарвили

(Милли суварин къад йис)

Юбилейдин мярекатар
Чи "Шарвили" суварин
Гурлуз къедна Ватанда чи,
Дамах, наз гваз халкъари.
Къватна тарих мукъудивди,
Авуна ам гъилелай.
Халкъдин дирашибашвилер кважъ
Тавун патал чилелай.
Лезги халкъдихъ тарих ава
Са куьнивни гекъиг тежер.
Пагъливанар, чанар гъайиф
Татай, чилел эциг тежер.
Ахътин виклер рухвайрин рульгъ
Какахънава ивидик.
Чижеши къал къачудайд я
Хукуърайла куьнульдик.
Шарвилидин гъунаррикай
Къепинамаз дидеди
Цазва къиле, лай-лай ягъиз,
Вичин багъя куьрпедин.
Дидедизни къанзана хва,
Рульгъ аваз Шарвилидин,
Чехи хана вичин арха,
Рангар сад яз ивидин.

* * *
Имам хътина виклер хци
Тфу гана шейтандиз,
"Шарвилидин" Чехи сувар
Акъдна хъи майдандиз.

Гъар заманда чак, лезгийрик,
Къагъриманар хъайид я.
Гъа патахъай чун, къадим халкъ,
Сад Аллагъди гайд я.

Шарвил хъиз, гъатна къенкве,
Халкъдин вилик экечина,
Ам Ахъцегърин Клелед хивел,
Пагъливан хъиз экечина!

Шарвилидин весийрин ван,
На лугъуди, япарихъ
Галукъунвай къегъалдин
Элкъвена ам халкъарихъ.

Эвер гана, диндирмишна,
Гъана лезги халкъ чалал.
Халкъди адаа лугъуз хъанай:
"Ваз хъвайи нек хъуй гъалал".

Регъбервилин къаст риклеваз
Хайи кас я дидеди.
Ам ахътнди якын тирди
Къалпурна чаз вядеди.

Ватандал рикл алай хва я,
Асландин рикл хуравай.
Гъам себеб яз жедач чи халкъ
Вичин чими къуллавай.

Дагъустандин халкъарикни
Суварин рульгъ кутазва.
А суварин метлебувал
Абурузи аквазва.

Рульгъдал къеви жезва вири,
Тівар къурла Шарвилидин.
Ватандал мукъяят жезва,
Дагъвияра са ивидин.

Улькведизни машгъур хъанва
Къадим халкъдин пак сувар.
Къуй дуныядал элкъурай ам,
Ахъайна вичин лувар.

Ингье къад йис хъанва гила
Чи "Шарвили" суварин.
Гъисс ийизва, күллаламач
Залан парап гъамарин.

Шумудан гъил къаз алакъна
Девирда и къад йисан.
Аквазва чаз Имам тирди
Тешпигъ авачир инсан.

Низ чида, мад адан риклик
Вуч куматла хъийидай.
Гъавилайни гъар са касди
Къазва къе ам хайдай.

Шарвил. Ам вуж я? Ам чахъ
Хъайид яни лугъудай

Суал гудайбурни амач,
Сувар хъана кутугай.
Баркалла ваз, чи къегъал хва,
Халкъар санал агудай!

Ада дамах авурди туш,
Гъисабна бурж яз вичин.
Халкъдин рульгъ динж ийизвай
Къе
Кас я, гъамиша къавчин.
Иннамиш яз, вили-виллик
Къачузвай мягъкем камар,
Гъазур я гъар сад экъяиз
Адан къавчерик гамар.

Давуд ШЕРИФАЛИЕВ,
зегъметдин ветеран

* * *
Я иеси къеу къацу доллар,
Вирина кузы ава тівар?
Дуныя михъиз къазва гъилье,
Алахъдани икъван вилер?
Чапхун тваз на гъар са пипле,
Шерни фитне аваз къене,
Ша жемир вун икъван ягъуз,
Гъикъван гуда на ви рульгъ цүз?
Ви иеси - расу къузгъун,
Нефс ақъалтай пичи азгъун.
Гъикъван жеда буржар, гужар?
Ваз жедани вири харжар?..

* * *
"Къизилдин" мульгъ,
"Къизилдин" мульгъ!
Ви түннапла шумуд мунульнъ?
Агуудач на гъич халкъар чи,
Килигдак хъи гъилиз ичи.
"Къизилдин" мульгъ,
"Къизилдин" мульгъ,
Гъикъ ийидач де ваз экъульгъ?
Вац - жуванди, мульгъ - чарадан,
Экъечи тежез и арадай?..

"Къизилдин" мульгъ - риклин гъарай,
Жезвач хъи зи гъараидиз гъай.
Яд касри къунва рекъер,
Ийизва хъи дерин зи хер...
* * *

Къяткай кицел къван эллямир,
Хата я ам, къал акъатда.
Кар авачиз, гъакл гъавайда
Зайиф риклиз тіал акъатда.

* * *
Явша гъала машин жуван,
Бирдан вилик мал акъатда.
Бицлек гзаф ракхур ая,
Адай хъсан чал акъатда.

* * *
Ваз асплан хъиз акур чеҳид,
Гъаклан са чакъал акъатда.
Хуш рафтартал гъилик ая,
Ваз гъурмет - агъвал акъатда.

* * *
Къиль гижидан тай жез тахъуй,
Эхир вун къавал акъатда.
Девирди вуті тухузва чун? -
Агъзур жуыр(е) сувал акъатда.

* * *
Миллионар чуьнухайдан
Лавгъа күлф цавал акъатда.
Вири гъилия фена гъакла,
Дустагъдин къуд цал акъатда.

* * *
Иблисировай вун яргъаз хъухъ.
Рикляй хуш хиял акъатда.
Я ребби, дузы бенде на хуухъ,
Эхир къиль камал акъатда.

* * *
Давуд, вун икл зайиф жемир,
Ажал ви мукъвал акъатда.
Фикиридини гъич текъведай
Къаршидиз тіафал акъатда.

"Лезги газет"
Артухарна риклин ялав,
Къелемдиз за гана къилав.
Хуш фикирар агатна зав,
Вун риклеваз, "Лезги газет".
Са багъри кас хъиз я жуван,
Рульгъдин сұрсет я гъар чаван.

Къайгъуда жен хайи чалан,
Вун къилеваз, "Лезги газет".

Багъа мугъман гъар са къвалин,
Ша чна ам хушдиз къелин.
Къайгъуда жен, гъар суз къхин,
Риклин аваз - "Лезги газет".
Къиле хъана иблиц, шейтлан,
Пайи-паярна хъи Ватан.
Къуба патай къвезмач ви ван,
Хъана чараз, "Лезги газет".

Къариб КЪАРИБОВ

* * *

Хазина я дидедин чал,
Шадарзавай тъар лезги къвал,
Чир хъун патал ватандин гъал,
Шад хабарар ийиз гъузет,
Къхихъ, къела "Лезги газет".

Халкъдин адет, къвал хъудайвал,
Майва авай сал хъудайвал,
Гъар лезги чал хъудайвал,
Сад Аллагъди гурай нұсред,
Къхихъ, къела "Лезги газет".

Пара чалар хъайтла чир,
Ашкар жеда дуныядин сир,
Ашуқъуд хурал раҳаз чуңгъу,
Мез дилавар, чал я девлет,
Къхихъ, къела "Лезги газет".

Нехирбан яз, мал чир тахъун,
Адеп-къайда, гъал чир тахъун,
Лезгияр яз, чал чир тахъун,
Тавурай квезд халкъди тұльгъмет,
Къхихъ, къела "Лезги газет".

Миллетчи я гъар са инсан,
Багъа я аз Диде-Ватан,
Чал галачиз жеч авадан,
Дидед чалаз ая гъурмет,
Къхихъ, къела "Лезги газет".

Багъа мугъман ийиз гъузет,
Къуй атурай къвализ лезет.
Әглеш жемир къхиз газет,
Гайиф къвемир гудай къимет,
Къхихъ, къела, "Лезги газет".

Рикл Тармир, бала

Диде - бубадин гъич хамир хатур,
Чан лугъуз мецелди,
Генг лувар кутур.
Дяведин, зегъметдин азаб, каш акур,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,

рикл Тармир, бала.
Вилерал гъайифдин нағыв-къагъар
алаз,
Чин къевна ястухдал шеҳда,
тіал аваз,

Чир тийиз чипин дерт,
вав хъуырез-раҳаз,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,
рикл Тармир, бала.

Аялдин ухшардиз элкъведа хесет,
Авурла шандакъар,
иийимир тұльгъмет,
Умьурдин йисаркай вахчурай кфет,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,

рикл Тармир, бала.
Дидедив, бубадив бурж вахкүз
жедач,
Баладайк рикл динждан
къиль агъуз жедач,

Багърияр хвейи кас вич
ялгъуз жедач,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,
рикл Тармир, бала.

Зи гафар къуртла на къедамаз япа,
Яшлудан ериндал вун жеда пака.
Клан ятла вахъ хана камаллу арха,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,

рикл Тармир, бала.
Къарибаз акуна гъар жуыре девир,
Чан алай гъар садаҳъ авайд я эхир.
Хъсанвал улам я, женнетдин
жигъир,
Яшлудан гуыгуыл яхъ,
рикл Тармир, бала.

Аллагъ рази хъуй

Яб це, дустар, Аллагъ рази хъун
патал,
Гъалат! квачиз къве квачи чил къун
патал,
Регымлу яз яшлувал акун патал,
Гъар са касдин им хивевай буржи
хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Къумек гумир къеве гъатай
шейтландиз,
Ада русвагъ ийидя вун,
душман хъиз,
Гъахълувал гваз экъечи элдин
майдандиз,
Вун сабур гваз, яшар хъана
къуызуль хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Гъахъ гафуни тіарда, мелгъем
жагъида,
Гъахълу инсан фитнечидив
киклида,
Дузывал винел акъалта,
ам рекъида,
Халкъдин къиле гъахъ гвай рөгъбер
къази хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Дуныя гайтлан, инсанди въ^а
лугъуда,
Гъульдер, белки, ацлуда,
нефс ацлуда,
Вири туна фида, затын тухуда,
Умьур къvez-физ аквазвай
гүзгүзуль хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Умьур гъарай-эвер авай базар я,
Мергъяматту хууҳ, бубайрин
тарсар я.
Хъел, квак хътина, къеняй недай
азар я,
Гунағкариз шуырбет - мелгъем
ажи хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Самур дере, Гарагърин хуыр
ватан я,
Зи хайи чил женнет - багъдин
бустан я.
Зун гъахъ-нагъахъ бубад чирай
инсан я,
Гъар са къегъал ватанперес
лезги хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Самур дере, Гарагърин хуыр
ватан я,
Зи хайи чил женнет - багъдин
бустан я.
Зун гъахъ-нагъахъ бубад чирай
инсан я,
Гъар са къегъал ватанперес
лезги хъуй,
Инсан рази жедач,
Аллагъ рази хъуй.

Акуначтан вилериз зи,
Ви гафарал зун я рази.
Чар къизица за ваз гъвечи,
Сагъламвилин савкъат я ваз.

Ацукъна зун хевлет къале,
Эциг тежез ширид бине.
Тунай зун и карди къеве,
Азабдин чар савкъат я ваз.

Ви гъвечи тир ктаб къелиз,
Шад жезва зи чими риклиз.
Эй Эмин, ви къегъалвилиз
Гаф авач, чар савкъат я ваз.

Завице на ви азад гъил,
Зун гъич тамир вуна гъафил.
Ялцугъ Эмин - Чехи шаир,
Жаваб вахце, савкъат я ваз.

Насигъат
Япариш ван тахъай, вилериз
такур,
Футфачи иблицдин чалашъ жез
тахъуй.
Жуван лаш гъилевай аквада
какур,
Чарадан чалашъ жез, ахпа шез
тахъуй.

Чеҳидал меслят ая гъар къвалах,
Пад жувахъ чуғвадай вахъ терез
тахъуй.
Таб авун герек туш, хъжедач
чалашъ,
Ви авам гафарал халкъ хъуырез
тахъуй.

Камаллу инсандин акъулар
гумир,
Алазни-алачиз рахар мез тахъуй,
Нетлерин себебдай перемар
кумир,
Сабурлу инсан хъухъ, хъилер къвез
тахъуй.

Гъарамдин шейнинхъ берекат
жедач,
Чарадан чуьнухай сұрсет нез
тахъуй,

Дин Сив гъик! хульда?

Азим гъажи ПАНАГЬОВ

Сив хуунин шарттарикай рахан. Низ ферз я сив хун? 1. Мусурмандиз. 2. Яш тамам хъянвайдаз. 3. Акыл чкадал алайдаз. 4. Такват авайдаз. Азарлу язва яярғал реке аваз хъайлита, а касди, мумкинвал хъяннамазди, ахъайнавай сивер хуун хъувун лазим я. И вири шарттар авай касдиз сив хуун таувун гунаяя.

Сив хузвай касди 4 шарты вилив хвена кланда: ният авун (ният ийизва за жувал ферз тир Рамазандин вацран пакагъан ийкъан сив хъдай Аллагы патал, Аллагы Акбар! И ният няин кпүнлил экунин азан гудалди ийиз жеда). Тайин тир вахтунда (экунин азандилай няин азандалди) түүн-хъуйнай жува-жув хуун. Месин алакъайрикай хуун. Къасухдай къусмиш тавун.

Рикелей алата, са заты түүнваз ва я хъванваз хъайлита, ахътин душушьща сив чур жезвач, анжах, рикел хтанмазди, тутунылай са затын ракчур хъувуна кландач. Яни түүр шейинин амукъаяр тади гъалда сивий акъуд хъувуна кланда ва сивихъяд галтад хъувуна (стапар къенез тефидайвал), хузвай сив давамарун лазим я. Гъакъни сив хузвай касдиз къенез заты ракъурдай ихтияр авач (сивий, япай, нерай... ва икъл мад). Къасухдай ахътин душушьдиш рехъ гайитла, сив чур жезвач.

Къейд авун лазим я, сив хузвай касди, къя-

"Лезги газетда" диндин пак къыннар жезвач.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Сесиналди гъейранариз...

Лезгийрин алай аямдин тъварван авай бажарагълу манидар, милли меденият вилик тухуник еке пай кутазтай **Жамиля Фахреддиновна ЗАЛОВАДИКАЙ** гзафбуруз ван хъана жеди.

Ам 1979-йисуз Кызыл райондин Чипиррин хууре дидедиз хъана. 2001-2003-йисара ада С.Мирзаеван тъварунихъ галай манидарвилин мектебда келна. Мадни чирвилер къачунин мурдадлди, алакъунар авай артистка 2003-йисуз Асеф Зейналлыдин тъварунихъ галай музыкадин колледжик экечина. 2006-йисуз коллеж күтаягъдалай къулухни гзаф манидарривай-устадривай тарсар къачуна. И реекъяя ада вичин кылин муллним ва насыгъатчи Азербайжандин халъкдин артист Забит Набизаде яз гысабазава.

Ада машгүр шаир Седакъет Керимовади арадал гъайи "Сувар" ансамблдин Бакуда кылие фейи гзаф концертлери иштиракиз хъана, гъакъни хейлин фестивалра ва маса мярекатра иштиракзала.

2012-йисуз артисткади хизан арадал гъана, алай вахтунда рушаз тербия гузва. Ж.Заловади къейдздавайвал, адан умумурдин юлдаши иккисибодиз мукъва инсан я.

2015-йисалай Жамиляди Кызыл шегъердин аялрын художественный мектебдин мугъамматдин отделенида тарсар гуз эгечина. И 2015-йисуз медениятдин мярекатра активнидаказ иштиракунай артисткадиз гъурметдин са шумуд грамота гана.

Хъсан сес ва мани тамамарунин алакъунар авай Заловадикай 2016-йисан 29-октябрьдиз Москвада 18 улькведенекилринг иштираквал аваз кылие фейи "Музикальный Восток" конкурсадин гъалиби хъана. 2016-йисан 30-ноябрьдиз Бакуда адаа международный дережадин шабагъар

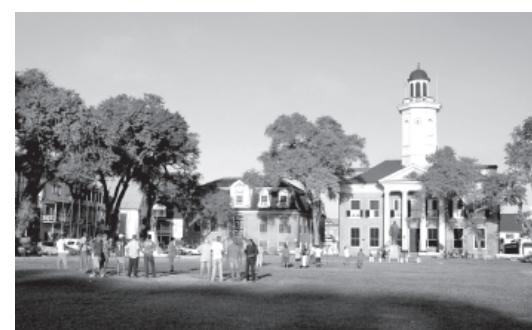
шад гъалара вахкудай мярекатдал "Номер один" премия гана.

Манидарды Бакуда, Түркияда, Къазахстанда, Москвада, Сумгаитда, Дербентда, Санкт-Петербургда, гъакъни Түркиядин Балыкесирда яшамиш жезвай лезгийрин (абурун къадар ана гзаф я) талабунади гъанани концертар гана. Адан концерт авай юкуз зал сиве-сивди ачлазва, билетар бес тахъайла, инсанрин талабунади къвед лаъж юкузни концертдин къвалах давамардай душушьшар жезва.

Ихътин чехи мярекатар лезги халкъдин меденият, музыка рашидларин макъсаддади хизандин тақыярихъ кылие тухузва. Ада лезгийрин Яран суварин, Ахъчэя гъар 2015-йисуз кылие физвай "Шарвили" эпосдин гурлуп мярекатрани иштиракзала.

"Заз чи манидарар лезги чалаз таржума авунвай чарабурун манияр тамамарунай, лезги манияр я лугъуз, абур халкъдал агакъарунай къерх хъана кланзана. Ихътин гъалар себеб яз, чи музыкадин меденият квахъун мумкин я", - лугъузва Ж.Заловади.

Халкъдин милли медениятдин къуллугъздавай пешекардихъ къуй мадни чехи агалкъунар хурай!

ва. Интернетдин ва телефонрин алакъа анжак мөркезда ва адан къваларив гвай чайра ава. Суринамда 562936 агъали яшамиш жезва.

Квез чидани?

Суринам

Къиблепатан Америкада авай виридалайни гъвечи улькве Суринам я. Виликдай адан официальный түшир Нидерландский Гвиана тъварни алай. Ам тъебиатдин къетленвилерлди тафаватлу жезва, чилин 95 процент таари-тамари къунва.

Улькведенекилерлери меркез Парамарибо я. Агъалияр цулдрапал рахазва. Экономикадин четинвилерихъ галас алакъалу яз, Суринамда авайди анжак са университет я. 1968-йисуз арадал атый вузда дүхтүрар, экономистар ва юристар гъазурза-

Дульяда

Мадуро мукъаят я

Эгер США гужуналди сухулмиш хъайлита, Венесуэладин президент Николас Мадуроди улькведенекилер къушунар душмандин гъумумдикай хуунин женигиниз гъазур хуунин патахъай таъкимарна. Идакай "RT" чешменидираижна.

"Эгер са мус ятла Кеферпатаан Америкадин империяди чи пак чилел гъумумнис жуэрт аултла, чун, гъиле яракъя аваз, ватан хууз гъазур хъана къанда", - малумарна президентди аскерринг вилик.

Мадуродин гафарай, Венесуэла зайифарунин мурдадлди Америкади "адетдинди тушир дяве" тухузва. Ада тестикъарзайвал, США-дин разведкадин къуллугъди яракъу къенепатай барбатун патал аскерар пулдихъ маса къачузва.

23-январдиз Гуайдоди вич вахтунади тир президент яз малумардай къулухъ Венесуэлада гъулгъула гъатна. США-ди ва Латиндин Америкадин Европадин са жерге ульквейри ам гъахълу яз гъисабна. Россияди Николас Мадуродин тереф хузвана.

Метлеблу рахунар

Д.Трампа В.Путинахъ галаз телефондай квекай раханатла, гъадакай галай-галайвал ихтилатна. Идакай Америкадин регъберди вичин Twitter-аккаунтда раижна.

Ада Путинахъ галаз хъайи субъеттет яръгъалди давам хъайди, лап хъсанди ва бегъерлуди яз гысабазава. "За гъамиша лагъайвал, Россиядихъ Китайдикъ ва вирибурухъ галаз алакъаяр хъсанарун - им писвай, хъсан кар я", - къейдна Трампа.

Адан гафарай, Россиядин регъбердихъ галаз абуру алишверишдин, ядерный яракърал гъузчывал тухунин месэлэяр, гъакъни Венесуэладин, Украинаидин ва Китайдин гъаларни веревирдна.

3-майдиз къве президентдин арада телефондай кылие фейи рахунар саки сятни зура давам хъана. Лашу квали къейд аувурвал, Америкадин терефдин теклифдади кылие фейи ихтилат, санлай къачурла, метлеблуди хъана.

Къулухъди рум гана

И мукъвара боевикири Сириядин Латакия вилаетда авай Россиядин Хмеймим авиабазадиз гъуллө гана. Идакай ТАСС-ди хабар гузва.

Душманвалзай терефар меслэйтдай хуунин центрадин рельбер Виктор Купчишина ихтилатзайвал, Россиядин аскеррилай боевикирин вири гъужумзис къулухъди рум гуз алакъана. Гъужумрин нетижада инсанриз ва базадин объектриз зарар хъанац.

26-апрелдиз малум хъайвал, Россиядин ВКС-ди Сириядин Хама ва Идлиб вилаеттра боевикрин гъузчывилк квай районрал авиацияднин гъужумар авуна. "Al Masdar News" чешменид къейдздавайвал, Сириядин кеферпатаанни рагъакъидай патан мулкара боевикирин дестейрин гъерекатар артух хъунихъ галаз алакъалу яз, Россиядин ВКС-ди алай иисан апрелдин вацра цавай гзаф къадар ягъунар къуна.

Пуд сувал

Украинадин радикальный партиядин регъбер Олег Ляшкоди вичихъ цийиз хъяновай президентдиз гудай пуд асас сувал авайдакай малумарна. Идакай ада вичин Facebook-да къхнева.

Депутатдиз цийиз президентди ульквела гъикъ ислягъвал арадал хкидатла, экономика гъикъ гүнгүнья хутадатла ва украинвийрин кесибвал гъикъ арадай акъудатла чир хъана къанзана.

Январдин вацра радикальный партияди Украинадин президентвилие Ляшкодин кандидат къалурнай. Сечкира гъалиб хъанайтла, ада Крымдин ва Донбассдин гъакъиндей В.Путинахъ галаз субъеттар тухуда лагъанай. Амма кандидат виридалайни гзаф сесер хъайи вад касдин дестедикни акатнач.

Ветеранриз алава пулар

Майдин вацра 100-лай виниз да-гъустанийриз - Ватандин Чехи дя-веденекилерлери, 9-Майдин суварихъ галаз алакъалу яз, РФ-дин Президент В.Путинахъ указадади, федеральны бюджетдай 10 агъзур манатдин къадарда аваз са сеферда пулар гуда. Пул гъар са касдал майдин вацран пенсиядихъ галаз алакъарда, арза гунин лазимвал авач.

РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяя вилик тухудай министерстводай хабар гайвал, суварихъ галаз алакъалу яз алай иисуз Республика-дин бюджетдай ВОВ-дин ветеранриз са сеферда 30 агъзур манат гуда.

РИКИЕЛ ХХИН: виликан иисара ВОВ-дин ветеранрин гъар вацран пенсиядайл 3 агъзур манат (1 агъзур федеральный ва 2 агъзур республикадин бюджеттрай) ва концлагерра хъайбурун гъар вацран пенсиядальнис республикадин бюджетдай 2 агъзур манат умырлух яз гудай пулни алава хъувунай. ВОВ-дин ветеранриз 5 иисалай са сеферда къвал ремонтдай пулни -100 агъзур -чара ийизва (амма къвал 5 иисалай тимил тушир вахтунда ветерандин хусисиятда хуун герек я). Коммунальный къуллугърай ветеранри гъакъиндин 50 % гузва.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Понедельник, 13 мая

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.10 «Заряжайся!» 6+
 08.20 Мультифильм 0+
 08.55 «Заряжайся!» 6+
 09.05 X/f «Был месяц мой»
 11.05 Д/ф «Белла, чао, или Цветок на память» 1 с.
 12.05 «Парламентский вестник» 12+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 X/f Граница на замке
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.55 Д/с «Война и мифы»
 16.05 Мультифильм 0+
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/f «Два бойца» 6+
 18.10 X/f «Здравствуй, мир!» 0+
 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 19.30 Время новостей Дагестана

20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Будни Клиники Аскерханова» 12+
 21.10 «Человек и вера» 12+
 21.30 «Учимся побеждать»
 21.50 «На виду» 12+
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Любальная сеть»
 23.50 Д/с «Операция «Антитеррор» 16+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00, 04.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.35 Т/с «Оранжевые ерши» 16+
 02.20 «На виду» 12+
 02.50 X/f «Марокко» 12+
 04.25 «Дагестан туристиический» 12+
 05.20 «Учимся побеждать»
 05.35 X/f «Два бойца» 6+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Сегодня 13 мая. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся!
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 ЧМ по хоккею 2019. Сборная России - сборная Чехии. Прямой эфир из Словакии. В перерыве - Вечерние новости.
 19.40 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Мама Лора».
 23.30 Большая игра. (12+).
 0.30 Вечерний Ургант. (16+).
 1.00 Т/с «Агент национальной безопасности».
 3.00 Новости.
 3.05 Мужское/Женское.
 3.45 Давай поженимся! (16+).
 4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.35 Местное время. Вести-Дагестан
 17.25 «Чистая вода»
 17.40 Международный турнир по вольной борьбе на призы Али Алиева
 18.15 Акценты.
 5.00 Утро России.
 9.00, 11.00, 14.00 Вести.
 9.25 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 10.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 10.45 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.45 Кто против? (12+).
 17.25 Большой доктор 3^й сезон.
 18.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Победители». (16+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с «Последняя неделя».
 23.10 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.00 Т/с «Морозова». (12+).
 3.05 Судьба человека с Борисом Корчевниковым.
 4.30 Контрольная закупка.

НТВ

5.10 Т/с «Пасечник». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.10 Мальцева.
 9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Место встречи.
 17.10 ДНК. (16+).
 18.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Победители». (16+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с «Консультант». (16+).
 23.10 Сегодня.
 2.00 Поздняков. (16+).
 4.25 Тест на отцовство. (16+).
 5.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 6.00 Домашняя кухня. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
 6.50 Удачная покупка. (16+).
 7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Место встречи.
 17.10 ДНК. (16+).
 18.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Победители». (16+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с «Консультант». (16+).
 23.10 Сегодня.
 2.00 Поздняков. (16+).
 4.25 Тест на отцовство. (16+).
 5.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 6.00 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.45 Петровка, 38. (16+).
 6.00 Настроение.
 8.00 Х/ф «Встретимся у фонтана».
 9.35 Детектив «Возвращение „Святого Луки”».
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Розмарин и Тайм».
 13.40 Мой герой. Антон Табаков. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Доктор Блейк».
 17.10 Естественный отбор.
 17.55 Детектив «Десять стрел для одной», 1 и 2 с.
 19.40 События.
 20.00 Петровка, 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События.
 22.30 Красные звезды Германии. (16+).
 21.15 Новости дня.
 21.25 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Между тем. (12+).
 23.30 Т/с «Ялта-45». (16+).
 3.20 X/f «Дводцати дней без войны».
 4.55 Д/с «Обратный отсчет».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Новости дня.
 8.30 Не факт!
 9.00 Т/с «Собр». (16+).
 10.00 Военные новости.
 10.05 Т/с «Собр». (16+).
 13.00 Новости дня.
 13.15 Т/с «Собр». (16+).
 13.40 Т/с «Собр». (16+).
 14.00 Военные новости.
 14.05 Т/с «Собр». (16+).
 18.00 Новости дня.
 18.30 Специальный репортаж. (12+).
 18.50 Д/с «Отечественные гранатометы. История и современность».
 19.40 Скрытые угрозы. (12+).
 20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
 22.00 События.
 22.30 Красные звезды Германии. (16+).
 21.15 Новости дня.
 21.25 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Между тем. (12+).
 23.30 Т/с «Ялта-45». (16+).
 3.20 X/f «Дводцати дней без войны».
 4.55 Д/с «Обратный отсчет».

Вторник, 14 мая

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
 07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»
 08.00 «Заряжайся!» 6+
 08.10 Мультифильм 0+
 08.55 «Заряжайся!» 6+
 08.55 Д/ф «Братья» 12+
 09.05 X/f «Марокко» 12+
 10.55 Д/ф «Белла, чао, или Цветок на память» 1 с.
 11.45 «Будни Клиники Аскерханова» 12+
 12.55 «Неповер и вера» 12+
 13.20 «На виду» 12+
 14.05 «Учимся побеждать»
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.55 Д/с «Война и мифы»
 16.05 Мультифильм 0+
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/f «Дубравка» 0+
 18.45 Передача на лакском языке «Айрычи ва айлу»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности» 12+
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 21.50 «Память поколений. Юсуп Акаев» 12+
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Угол зрения» 16+
 23.50 Д/с «Операция «Антитеррор» 16+
 00.30 Время новостей. Дагестана
 01.00, 05.00 Передача на лакском языке «Айрычи ва айлу»
 01.35 Т/с «Оранжевые ерши» 16+
 02.20 «Память поколений. Юсуп Акаев» 12+
 02.50 X/f «Александр Великий» 0+
 05.35 X/f «Дубравка» 0+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Сегодня 14 мая. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся!
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.25 Время покажет. (16+).
 18.50 На самом деле. (16+).
 19.50 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Мама Лора».
 23.30 Большая игра. (12+).
 0.30 Вечерний Ургант. (16+).
 1.00 Т/с «Агент национальной безопасности».
 3.00 Новости.
 3.05 Мужское/Женское.
 3.50 Давай поженимся! (16+).
 4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Лаласан» (на русском языке)
 11:25, 14.25, 17.00, 20.35 Вести-Дагестан
 17.25 Телеверсия 6-го республиканского Православного пасхального праздника
 18.25 Фестиваль театров прикаспийских государств
 5.00 Утро России.
 9.00, 11.00, 14.00 Вести.
 9.25 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.45 Кто против? (12+).
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с Последняя неделя
 22.00 Евровидение-2019.
 0.00 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 1.05 Место встречи. (16+).
 3.00 Т/с «Пасечник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Пасечник». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.10 Мальцева.
 9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Место встречи.
 17.10 ДНК. (16+).
 18.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Победители». (16+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с «Консультант». (16+).
 23.10 Сегодня.
 2.00 Поздняков. (16+).
 4.25 Тест на отцовство. (16+).
 5.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 6.00 Домашняя кухня. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
 6.50 Удачная покупка. (16+).
 7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Место встречи.
 17.10 ДНК. (16+).
 18.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Победители». (16+).
 20.00 Вести.
 20.50 Т/с «Консультант». (16+).
 23.10 Сегодня.
 2.00 Поздняков. (16+).
 4.25 Тест на отцовство. (16+).
 5.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 6.00 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.30 Большое кино. «Место встречи изменить нельзя». (12+).
 6.00 Настроение.
 8.05 Доктор И... (16+).
 8.40 Х/ф «Черный принц».
 10.35 Д/ф «Простота обманчива». (12+).
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Розмарин и Тайм».
 13.40 Мой герой. О.Кассин.
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Доктор Блейк».
 17.05 Естественный отбор.
 17.50 Детектив «Десять стрел для одной», 3 и 4 с.
 19.40 События.
 20.00 Петровка, 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События.
 22.30 Осторожно, мошенники! Развод на разводе.
 23.05 Д/ф «Деревенская магия». (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Хроники московского быта. Когда женщина пьет. (12+).
 1.25 Д/ф «Кровь на снегу».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Новости дня.
 8.20 Т/с «На углах у Патриарших...», 1-4 с. (16+).
 10.00 Военные новости.
 10.05 Т/с «На углах у Патриарших...», 1-4 с. (16+).
 13.00 Новости дня.
 13.25 Т/с «На углах

Хъсан тешкилтувал Къалурна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Майдин вацран сифтегъан 3 юкъуз Каспийсъда азаддаказ къуршахар къунай дагъустанви машгъур пагъливан Али Алиеван экъу къаматдиз бахшнавай международный 50-турнир къиле фена. Ана дуньядин 23 улк-ведай, гъа гъисабдай яз Белоруссиядай, Молдовадай, Узбекистандай, Словакиядай, Азербайжандай, Аргентинадай, Кубадай, Турукиядай, Македониядай, Латвиядай, Польшадай, Индиядай, Къазахстандай атанвай 250-далай виниз спортсменри иштиракна. Россиядин хъянавай командали 100 спортсмен квай. Адан са пай дагъустанви тъвар-ван авай спортсменар тир.

Турнирдиз теклифнавай багъа мугъманрин арада Олимпиададин чемпион Абдулрашид Садулаев, Россиядин азаддаказ къуршахар къунай Федерациядин президент Михайл Мамиашвили ва масабур авай. Гъам мугъманри, гъамни спортсменри юбилейдидир турнир хъсан тешкилтувал аваз къиле фейди къейдна.

2-майдиз турнир ачухуниз талукъарнавай мярекат къиле фена. Ана РД-дин Гъукуматдин Председатель Артём Здуновани иштиракна. Мярекатдал ада Дагъларин улк-ведин зурба пагъливарникай сад тир Али Алиеван - СССР-дин лайхлу тренер ва спортдин мастер, дуньядин 5 сеферда, Советрин Союздин 9 сеферда чемпион Али Алиеван турнирда къуршахар къунай Сад хъянавай алемдин (UWW) календарда кесерлу чка къазвайди, им вири дагъустанвияр патал спортдин еке сувар тирди, Али Алиев неинки зурба пагъливан, гъакл тъвар-ван авай са жерге спортсменриз хъсан тербия ва вердишвилен гуз алакъай тежирабалу тренерни яз машгъур хъайди къейдна, спортсменрихъ агалкъунар хъунин келимаяр лагъана.

Мярекатдал Россиядин азаддаказ къуршахар къунай Федерациядин президент Михайл Мамиашвили турниррин кесерувиликай, метлебувиликай, хъсан нетижай къазанмишун патал къалахда фикир гана кланзай «куль-шульйрикай» рахана.

Гъульнулай микрофондих Алиеван хва Зурканай Алиев атана. Ада къват хъанвайбурун, гъар йисуз и турнир къиле тухуник пай кутавайвайбурун, гъа гъисабдай яз Дагъустандин къиле авай ксарин тъварарихъни чухсагъулдин, спортсменрихъ турнирда агалкъунар хъана кланзивин келимаяр лагъана.

Шад мярекат "Лезгинка" ансамблдин къульдердайбуру мадни гурлу авуна. РД-дин халкъдин артист Тагыр Къурачева Али Алиеваз бахшнавай мани тамамарна.

Акъажунар Каспийсъда зурба пагъливарндин тъваринхъ галай спортдин ва жегъирин дворецда къиле фена. Турнирдин къилин судья Махачъаладай тир Олимпиададин категориядин судья Убайдулла Османов тир. Сад лагъай юкъуз заланвилин са шумуд категориядай бягъсер къиле фена. Икъл, 86 кг-дин заланвал авайбурун арада финалда чи ватандаш, Россиядин, Европадин чемпион Даурен КУРУГЪЛИЕВ (шикилда чапла патахъ галайди) Кеферпатан Осетия-Алания республикадай тир Артур Найфоновхъ галаз гъасир-рал экъечин. Д.Куругълиев 2-чкадиз лайхлу хъана. Агъадихъ чна Алиеван турнирда 1-чкайр къур спортын тъварар къазва: Завур Угуев (57 кг, Россия), Баджранг Пуния (65 кг, Индия), Разамбег Жамалов (70 кг, Россия), Дарсам Жапаров (74 кг, Россия), Мегъамед Рамазанов (79 кг, Россия), Шарип Шарипов (92 кг, Азербайжан), Артур Найфонов (86 кг, Россия), Мегъамед Ибрагимов (97 кг, Узбекистан) Владислав Байцаев (125 кг, Россия).

Къейд авун лазим я хъи, турнирдин пишешрин фондни юбилейдин йисуз зурбади тир. Икъл, 1,2,3-чкайр къур спортын тъварар, талукъ тирвал, 500, 300, 100 агъзур манат гана. Гъалибвал къазанмишай спортсменрин тренерарни 100 агъзур манатдин къадарда аваз пишешдиз лайхлу хъана.

Игит Эсед Салигъован гъурметдай

Маида АГЬМЕДОВА

Ийкъара Къурагъ райондин Клирийрин хурье, Советрин Союздин Игит Эсед Салигъован экъу къаматдиз бахшна, 46-сеферда волейболдай республикадин турнир къиле тухвана. Сятдин 9-дан зураз Клирийрин юкъван школадин гъялтда райондин тешкилатприн ва идарайрин къиле авай ксар, хъурерин къилер, Клирийрин юкъван школадин, школа-интернатдин ва Кеплирин юкъван школадин аялринни муаллимринг колективар, маса районын мугъманар квадр хъанвай. Клирийрин юкъван школадин директор Фарман Шихкеримова ва адан заместитель Абдурагым Исмаилова муаллимринг колективдин патай Советрин Союздин Игит Эсед Салигъован памятникдиз цукъвер эцигна. Сятдин 9 тамам хъайла, демонстрациядин иштиракийрин дестеяр Советрин Союздин Игитдин ва дяведа телеф хъайи мукъва-къилийрин шикилар, плакатар, лозунгар газз Игитдин памятник алай хъурьун центрадихъ ахмиш хъана. Рекъе абур дявейра телеф хъанвай аскерриз-къиривийриз хажнавай обелискдин патав акъвазна. Къурагъ райондин къайдаяр хъудай органрин ва яракълу къуватрин, зельметдин, дяведин ветеранрин советдин председатель Фахрудин Мирзоевани райондин

образованидин отделдин начальник Рамазан Катибова обелискдал цукъвер эцигна. Ахпа иштиракийрин дестеяр Гъалибвалин паркунихъ рехъ давамар хъувуна.

Эсед Салигъован памятникдин патав митинг хъана. РФ-дин Гимн яна ва са декъикъада кисна акъвазна. Гъульнулай Клирийрин юкъван школадин ОБЖ-дин муаллим Эльмар Медетова Игитдин умумъурдин рекъикай ва къевъалвилерикай съубъетна. Райадминистрациядин тъварцихъай иштиракияр райондин къилин заместитель Махач Хариева тебрикна.

- Фашистрин Германиядиз вири дуньяна пацук кутаз кълан хъана. Вири Европа лукъвилек кутурдалай гъульнуз 1941-йисан 22-иондиз Советрин Союздал гъужумна. Дяве башлашибашай сифте ийкъалай вири Ватан хъун патал къарагъна. Гзафбур гъульнулувиледи фронтиз фена. Дагъустанвиярни къулухъ акъвазнач. Къурагъ райондай фронтиз 5 агъзурдав агакъна къевъалар фена, абурукай гзафбуру дирибашвал къалурна. Алиев Араз Къазимегъамедовични Салигъован Эсед Бабастанович Советрин Союздин Игит лагъай тъварциз лайхлу хъана. Чи виридан веизфа игитрин къевъалвилерикай неисилрилай неисилрал агақтарун, гъамиша рикъера хъун я, - къейдна М.Хариева.

Мугъманрин тъварцихъай тебрикдин гафар акъажунрин судья Мегъамед Курамегъамедовани лагъана. Клирийрин юкъван школадин ва яслибахчадин аялри Ватандин Чехи дяведин Игитриз бахшнавай шириар келна.

Къурагъ райондин къил Замир Азизова, адан заместитель Махач Хариева, КПРФ-дин райондин комитетди ва Клирийрин юкъван школадин колективди Игитдин памятникдал цукъвер эцигна.

Республикадин дережадин турнирда Ахцегъ, Гумбет, Ботлих, Къурагъ, Унцукул, Хунзах ва Шамил райононрай атанвай хъянавай виридалайни викълер командаири иштиракна. Пишкешрин фонд 300 агъзур манатдикай ибарат тир.

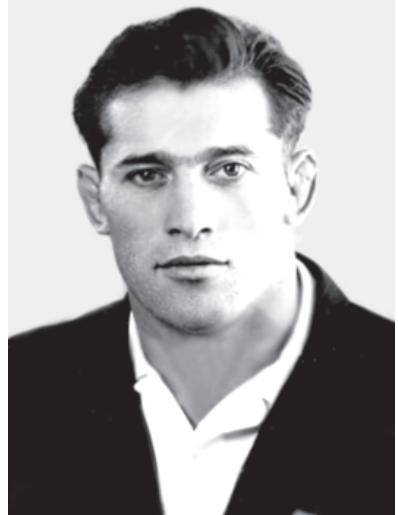
Мегъамед Курамегъамедован регъбервилек квай судьяйрин коллегияди 1-чка Хунзах райондин командализ гун къетъна. 2-чкадиз - Къурагъ ва 3-чкадизни Гумбет районрин командаляр лайхлу хъана.

Къенкъечи чкайр къур виридалай турнирдин пишкешрин фондунай, гъакл райондин къил 3.Азизован патай къиметлу пишкешар гана. 1-чка къур команда Советрин Союздин Игит рикъел хуунин Кубокдизни лайхлу хъана. Приздин чкайр къун тавур командаиризни грамоталяр ва рикъел ала-муъдай пишкешар гана.

Абдуали Гъаниеван турнир

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегъ райондминистрациядин къаювилек кваз, Чехи Гъалибвалин Йикъан серенжемрин серъятра аваз, и мукъвара Ахцегъа жегъил пагъливарндин арада, азаддиз къуршахар къунай Дагъустанда СССР-дин 1-мастервилек тъвар къазанмишай Абдуали Гъаниеван экъу къамат рикъел хуунин лишан яз, республикадин къенкъечиевал къазанмишун патал ачух турнир къиле тухвана.

Къейд. Абдуали Мегъамедвелиевич Гъаниев 1929-йисан 8-мартиз Ахцегъа дидедиз хъана (1987-йисуз рагъметдиз фена). Тибии бажсарагъ-къуват авай ам пешекар спортдал армиядин жергейра къулгугъязавай 1951-1953-йисара машгъул хъана, Туркестанский военный округдин чемпионвилек тъвар къачуна. Гъульнулай Дагъустанда азаддиз къуршахар къунай къизилдин медаль къазанмишна. Ахпа Дагъустандин хъягъай командалик кваз Вирисоюздин дережадин жуъре-ба-жуъре акъажунара иштиракна, республикада азаддаказ ва грек-

ринни римлуйринг жуъреда къуршахар къуник, спорт вилек тухуник вичин пай кутуна. 1955-йисуз СССР-дин спортдин мастервилек тъвар къачуналди, ам тарихда азаддиз къуршахар къунай Дагъустанда сифте пагъливан яз гътна. Гъульнулай гзаф ийсара ада Ахцегъ райондин спортдин "Урожай" тешкилатдин председателвиле ва тренервиле къалахна. Къурбан Агъаев, Султан ва Сулейман Эфендиевар, Къадир Пирсаидов, Абумуслим Вагъабов, Эсед Шагъмарданов, Мегъамедвели Гъаниев хътин са жерге машгъур пагъливанар тербиялашина.

Мярекатдал азаддиз къуршахар къунай спортдин мастер, международный категориядин (МК) судья Мугъмин Гъаниев, азаддиз къуршахар къунай МК-дин судья ва спортдин мастер (МСМК), спортдин ветеранрин арада 2 сеферда дуньядин чемпион Ламет Муртазаева, Дербент шегъердин спортшколадин тежирабалу тренер, азаддиз къуршахар къунай спортдин мастер, тежирабалу судья Баждын Али Гъаниев, азаддиз къуршахар къунай ветеранрин арада Россиядин чемпион ва Европадин дуньядин чемпионатрин призёр Къарби Ашуралиева ва маса пешекарни иштиракна.

И акъажунар республикадин жегъилринг арада лап нуфузлубур я, гъикъхи, абуру Дагъустандин стха халкъарин дуствилин алакъяр мягъкемарунин, жегъилар ватанпересвилин рульдлаз тербияламишунин, жегъил пагъливанрин устадвал хакъунин ерийриз къуллугъязава. И акъажунар излам хъсан гъазурвал акунвай: А.Гъаниеван тъварунихъ галай ДЮСШ-дин дарамат ремонтнавай, зал тадаракламишнавай, мугъманриз ялдай къулай шартлар яратмиснавай...

Акъажунара иштиракун патал Ахцегъи Махачъалада, Дербент, Дагъустандин Огни шеъррэй, Белиж поселокдай, Докъузпара, Къайтагъ, Къу-

рагъ, Мегъарамдхурун, Рутул, Сулейман-Стальский районрай жегъиль пагъливанар, гъакл абурун диде-бубарин тренерар атанвай. Нетижада 11 командализ кваз 186 пагъливанди иштиракна.

Мугъманар райондин къил Осман Абдулкеримована, районобранидин председатель Абдул-Керим Палчаван ва вичин тъварунихъай тебрикунанди ва зурба пагъливан А.Гъаниев рикъел хуунин къаюналди, акъажунар Ахцегъ райондминистрациядин къилин заместитель Алмас Шуаева ачухна. Спортдин суварин тешкилатчирин, иштиракийрин ва тамашачийрин тъварарихъ хуш келимаяр А.Гъаниев хуул, азаддиз къуршахар къунай спортдин мастер Мегъамедвели Гъаниева ва масабурун лагъана. Ахцегъирин искустводин школадин аялри чин къуллералди ва РДК-дин гъевескарри манийралди жегъиль пагъливанрин гъульлар хажна.

Пакамалай няналди къве гъасир-рал давам хъайи къизгъин бягъсерин нетижада заланвилин 10 категориядай акъажунрин чемпионарни призёрар тайин хъана. Гъалибвалин 1,2, ва 3-чкайр къур вири пагъливанар "Ахцегъ район" муниципалитетдин патай талукъ тир держайрин кубокриз, дипломриз, медалриз ва пулдин пишкеш-рэз лайхлу хъана.

Агъадихъ чна турнирдин чемпионрин тъварар къазва: А.Агъаширов (28 кг, Белиж), Н.Кельбиханов (30 кг, Сулейман-Стальский район), А.Набиев (33 кг, Ахцегъ), М.Кубачаев (35 кг, Дербент), С.Магъарамов (38 кг, Огни), А.Таиров (41 кг, Белиж), А.Ремиханов (57 кг, Дербент), Р.Къараҳанов (69 кг, Белиж), Б.Мисриханов (74 кг, Ахцегъ).

Мугъманар хушвиледи къабулиз, акъажунар вини дережадин тешкиллувал аваз, къиле тухуз ва разивилледи реекъе хутаз алакъун, эвелимжи нубатда, Ахцегъ ДЮСШ-дин педагогикколективдин (директор Марсель Гъажиев) агалкъун я. Баркалла!

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдиновн пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРОДОВ

65-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиси 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав авунин рекъяй Федеральный къултугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди түккүр къийзва.
Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элкъевна вахкузувач. Редакциядин макъалайрин авторин фикирар сад тахбун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай материалаара гъланчы делилрин дульзвилин ва керчеквилини патахъай жавабдаравл авторрин чинин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатони къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан къче, б.

Тираж 7068

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

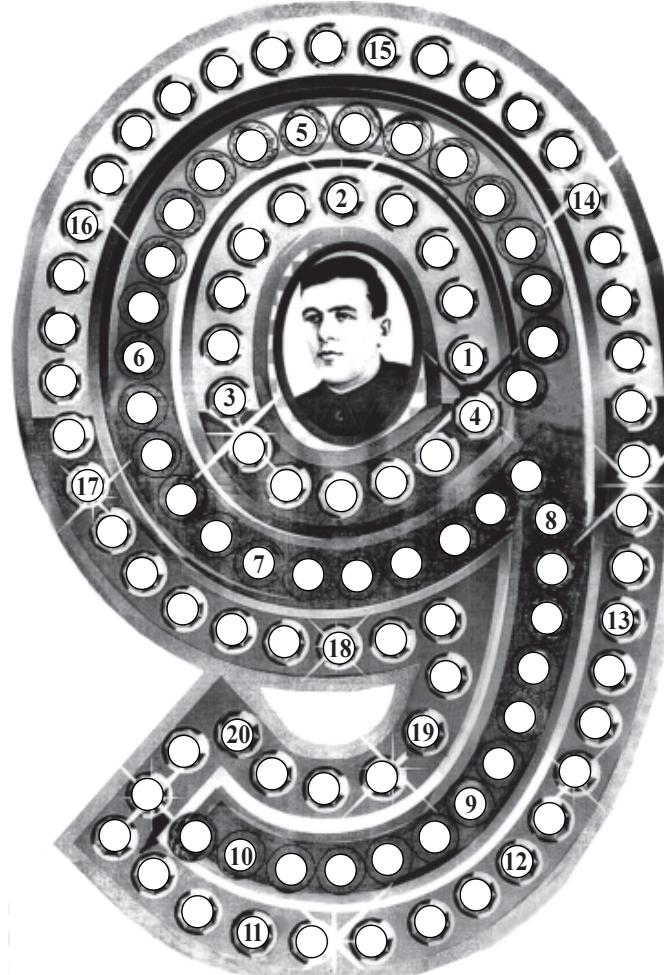
Нумрадиз шиир Чехи бубадиз

Саният ЯГЬИБЕГОВА, Сулейман-Стальский райондин
Клахцугърин хуруну мектебдин 7-класдин ученица

Айваз тир зи чехи буба	Зи бубадин гелер ама
Дяведа виждан хвейи.	Чи Ватандин рекъера.
Игитди хьиз къегъал, зурба	Адан тъварни къегъалвилер
Ватан патал чан гайи.	Хуъзва чна риклер.
Яхцурин къуд иса аваз	Къудъадакай къанни цуд кас
Уъмурдай ам хъфена.	Хтнай чи Клахцугъиз.
Къуд аялни хизан амаз	Амайбуру чанар гана,
Адан гъед фад тухвена.	Ватандиз пак къуллугъиз.

Кроссворд

Тукъурайди - Абдул АШУРАГЪАЕВ

1. Шикилдавай Игитдин тъвар. 2. Алиев...Къазимегъамедович. 3. ...Гъасрет Агъаевич. 4. Алиев ...Фейзуллаевич. 5. Велиев ...Девлетович. 6. Исафилов ...Исмаилович. 7. Валентин ...Аллагъярович. 8. Абдулмежидов ...Дибирович. 9. Акаев ...Абдуллабегович. 10. Амет ...Султанович. 11. Волкодав ...Егорович. 12. Балабин ...Михайлович. 13. Гажиев ...Имадутдинович. 14. Сулейманов ...Мегъамедалиевич. 15. Гражданкин ...Иванович. 16. Иллазаров ...Иллазарович. 17. Махаев ...Макашарипович. 18. Султанов ...Клычевич. 19. Фатали... 20. 9....

"ЛГ"-дин 18-нумрадиз акъатай сканвордин жавабар:

ДУЗ ЦАРАРА: Къумбак. Саилвал. Къута. Либас. Гъуль. Мердимазар. Мавъуматчи. Лейли. Табасаранви. Орден. Деве. Абас. Джугашвили. Велиев.

ТИК ЦАРАРА: Мазлум. Салижъов. Къусар. Яркъи. Амал. Игит. Заманов. Мур. Учир. Тип. Айнажи. Алиев. Регъев. Сув.

Камалдин ибарајр

Къени тара емиши гъидач
дад цуру.

Максим АЛИМОВ

Им ришвәтчийрин макан
хъанней гъукумат я, къус та-
ганназ, са карни къилиз акъат
тийдай.

Мукаил АГЫМЕДОВ

Гишиндакай тух касдиз
жевчатла, дуст, хабар,

Ава лагъай чал я девирдихъ

нукъсанар самбар.

Майил ЭФЕНДИЕВ

Тъур фу квадар тавунихъ
ва весиляр къилиз акъудунихъ

еке метлеб ава.

Мирземет САЛМАНОВ

Къватайди-К.Къалажухви

А. С. Алиханов

Алай йисан 26-апрелдиз за-
лум ажалди садлагъана чи ара-
дай вафалу дуст, хъсан къилих-
дин инсан, хуруну жемятдин
сагъламвилихъ гелкъvezvay
Агиф дуҳтур ақудна.

Алиханов Агиф Сейфулла-
гъович 1968-йисан 26-январдиз
Къурушрин хуруне дидедиз хъ-
ана. 1985-йисуз Къурушрин ху-
рун юкъван школа къизилдин
медалдалди ақалтларна. 1985-
1986-йисара хуруне авай "Акташ"
племитицебрикада электрик-
виле къвалахна. 1986-1988 йиса-
ра Советрин Армиядин жергей-
ра къуллугъяна. 1988-1994-йиса-
ра Дагъустандин госмедицинсти-
тутда къелна.

Гуъгуъунлай хайи хурурз
хтана халкъдин сагъламвилин
къаравулда ақвазна. Жемят-
дин арада риккин сидкъидай
къвалахзавай Агиф Сейфулла-
гъович, халкъди райондин собра-
нидин депутатилен хъяна.

Агиф дуҳтур рагметдиз фи-
никини ярар-дустари, мукъва-
къилийриз залан дерт чуғазва.
Адан экъу къамат чи риклер гъа-
мишалгъяз амукъда.

Чна Парвана дидедиз, Бес-
ханум вахаз, Алиханаз ва вири
хизанриз, мукъва-къилийриз
риккин сидкъидай башсагълу-
вал гузва.

Агиф дуҳтурдин экъу къа-
матдиз бахшава:
Гуъльшан тир гаттар йикъар,

Агақына чав чулав хабар.
Къил къурсарна ярар-дустар.
Мукъва-къилид гатазва хур
Къена лугъуз Агиф дуҳтур.

Бес вучиз икъз залум ажал,
Атана вун бирдан завал?
Чи риклер тунна на тал.
Халкъ паталди зегъмет чуғур,
Вуч фад къена Агиф дуҳтур

Инглисдин векил хызы вун,
Хъфидайла сагърай талъун.
Вучиз вуна къурсарна чун?
Тухвена са экъу гудай нур.
Вуч фад къена, Агиф дуҳтур

Аллагъди ваз гана мерд ният,
Михъ руғъни ачух супат,
Чи риклер экъу къамат.
Гыч са касдин тахай хатур,
Вун чи риклер ама, дуҳтур!

Неби Къуруши

Садазни такурди

(Балакъардаши Султанован уъмурдай)

Рамазан ДАДАШЕВ,
Дагъустандин лайихлу муал-
лим

захъ галаз чи къвализ хкведа, гъа-
ций шейни за квезд къалурда.
Гъа икъл, муаллимар шаирдин
къвализ илифна.

Виллик гъай чай-зат! хъвай-
ила, атанвайбурукай сада къва-
лин иесидивай а такур зат! къа-
лурун талабна.

- Я Нисей, - гъарайна Бала-
къардаша кайванидиз, - а накъан
садазни такур цийи савкъат
инал гъвшаш, дустаризни акурай.

- Хъсан я, къужа, - лагъана
Нисейхалума, - къундаха тун-
вай, са йикъан вилик хънвай
курье бала гъана, Балакъарда-
шан гъилье вугана.

- Ингъе, дустар, им накъ чаз
Худади багъиша аманат, бици
года Султан я. Де лагъ гила, икъ-
ван гагъди им низ акуна? - сивик
хъвер кваз лагъана шаирди.

Пагъ, мад кваз акунач гъя!
Вири сад хызы къавел къарагъ-
на, кап-капув ягъиз, яргъалди
хъуърез амукъна мугъманар...

Дустари, хъсан тостар лу-
гъуз, Балакъардашан гада Сул-
тан лап риккайвай "чуъхвена".
Шадвилин межлис риккел ала-
мукъдайди хъналандай...

2019-йисуз "Мавел" издательстводи Къ. Акимован "Лезги
халкъдин философия" (урус чалал) подпинса ийизва. И ктаб
алай йисан сентябрдиз акъатда. Са ктабдин къимет - 500 манат.

ЧИ АДРЕС: Махачкала, О. Кошевоян къче, 42 а.

Тел: 8-928-511-31-16

Продается участок 5 соток в с/о "Берёзка". Тел.: 8-988-299-60-74

"Лезги газетдин" редакциядин коллективиди Мердали Жали-
ловаз езне, мукъва-къилийриз багъри кас, хизандиз буба

Сирахидин МЕВЛИДИНОВ

рэгъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълу-гувал гузва.